

Vliv rodičů na výběr volnočasových aktivit dětí staršího školního věku

Michaela Pavelková

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Michaela Pavelková
Osobní číslo: H11011
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Forma studia: kombinovaná

Téma práce: Vliv rodičů na výběr volnočasových aktivit dětí staršího školního věku

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti volného času a vývojové psychologie.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 173 s. ISBN 80-7178-927-5.

PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2002, 231 s. ISBN 8071787116.

KAVANOVÁ, Alica a Štefan CHUDÝ. Výchova a volný čas: vybrané kapitoly z pedagogiky volného času. Vyd. 1. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Univerzitní institut, Ústav pedagogických věd, 2005, 156 s. ISBN 8073182661.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie I: dětství a dospívání. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005, 467 s. ISBN 80-246-0956-8.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. ISBN 80-247-1284-9.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

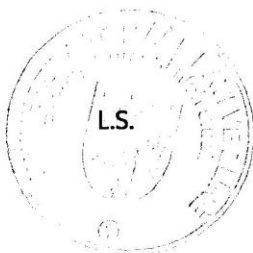
Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. David Unger**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **27. ledna 2014**

Termín odevzdání bakalářské práce: **2. května 2014**

Ve Zlíně dne 27. ledna 2014

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jákub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 30.4.2014

.....*Michaela Pavlová*.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tématem bakalářské práce je problematika volného času dětí staršího školního věku a jejich rodičů. V teoretické části jsou uvedeny různé pohledy na význam pojmu volný čas, jeho hlavní funkce a stručný přehled historického vývoje od pravěku až po současnost. Dále jsou zde popsána specifika období staršího školního věku a charakteristika současné rodiny. Cílem empirické části je zjistit, prostřednictvím dotazníkového šetření, jakým způsobem rodiče zasahují do způsobu trávení volného času svých dětí.

Klíčová slova: volný čas, volnočasové aktivity, starší školní věk, pubescent, dítě, rodina

ABSTRACT

The topic of the bachelor thesis is the issue of the leisure time of the children of older school age and of their parents. In the theoretical section there are presented various views on the meaning of the term "leisure time", its main functions and the brief overview of the historical development from prehistoric times to the present. Furthermore, there are described the specifics of the older school age and the characteristic of the current family. The aim of the empirical part is to find out through the questionnaire survey how parents interfere into the way of spending of leisure time by their children.

Keywords: leisure time, leisure time activities, older school age, pubescent, child, family

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu PhDr. Davidu Ungerovi za odborné rady, podnětné připomínky a vstřícný přístup, jež mi poskytl při vedení bakalářské práce.

Zároveň bych chtěla poděkovat celé mé rodině a manželovi za podporu, pomoc a trpělivost, kterou mi poskytli při zpracování mé bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 VOLNÝ ČAS	11
1.1 HISTORICKÝ VÝVOJ VOLNÉHO ČASU	12
1.2 FUNKCE VOLNÉHO ČASU.....	14
1.3 VOLNÝ ČAS DĚTÍ A MLÁDEŽE.....	16
2 SPECIFIKA STARŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU.....	18
2.1 BIOLOGICKÉ.....	19
2.2 PSYCHOLOGICKÉ	20
2.3 SOCIÁLNÍ.....	22
3 RODINA	24
3.1 TYPOLOGIE RODIN.....	24
3.2 SOUČASNÁ RODINA	25
3.3 FUNKCE RODINY	26
3.4 VÝCHOVA V RODINĚ	27
3.5 VLIV RODINY NA VOLNÝ ČAS DĚTÍ	28
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	31
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	32
4.1 CÍL VÝZKUMU	33
4.2 VÝZKUMNÁ OTÁZKA	33
4.3 VÝZKUMNÁ METODA	33
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	34
4.5 METODA ZPRACOVÁNÍ DAT	34
5 ANALÝZA A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ ŠETŘENÍ.....	35
5.1 ANALÝZA DAT.....	35
5.2 INTERPRETACE DAT	44
5.3 SHRNUÍ	46
ZÁVĚR	48
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	50
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	53
SEZNAM GRAFŮ.....	54
SEZNAM PŘÍLOH	55

ÚVOD

Volný čas se týká každého z nás, a to bez rozdílu věku, pohlaví nebo sociálního postavení. V současné době disponujeme takovým množstvím volného času, jako nikdy předtím. V minulosti byl výsadou spíše vyšších společenských vrstev. U příslušníků nižších tříd, jestliže nějaký volný čas měli, se v souvislosti s ním rozhodně nedalo hovořit o svobodě. Problémem dnešní společnosti tedy není kvantitativní stránka volného času, ale spíše kvalita jeho využití. Ne každý je totiž schopen volný čas smysluplně zaplnit, což může vést ke vzniku různých nežádoucích jevů. S tím narůstá potřeba výchovy ve volném čase, ale také výchovy pro volný čas.

Tato bakalářská práce je zaměřena na problematiku volného času dětí staršího školního věku. Pod toto označení zařazujeme děti ve věku od 11 do 15 let, tedy žáky druhého stupně základní školy. Toto období bývá označováno jako první fáze dospívání nebo období puberty. U dětí dochází k řadě fyzických, psychických a sociálních změn. Vzhledem k rychlým změnám se vyskytuje zvýšená unavitelnost, typické jsou snahy o upoutání pozornosti, ale zároveň děti velmi těžce nesou neúspěch a ponížení. Dochází také k rozvoji vlastní identity, hledání svého vlastního já a svých možností a hranic. V tomto období má volný čas svou nezastupitelnou úlohu a jeho správné využívání může být účinnou prevencí různých problémů.

V teoretické části této práce uvádíme různá vymezení pojmu volného času, se kterými se můžeme v odborné literatuře setkat, a také jeho funkce. Nalezneme zde stručný pohled na proměny jeho využívání v průběhu historie a také nástin volného času týkajícího se dětí a mládeže. Další kapitola popisuje specifika období staršího školního věku a v poslední kapitole teoretické části se věnujeme problematice současné rodiny.

Druhá část této práce obsahuje explorativní výzkum, který má za cíl zorientovat se v daném tématu. Hlavním cílem empirické části této práce je zjistit, na základě výzkumného šetření, jakým způsobem ovlivňují rodiče výběr volnočasových aktivit dětí staršího školního věku v menších obcích. Zda je podporují v jejich zálibách, a čemu se věnují ve společném volném čase. V závěru této práce uvádíme výsledky z provedeného výzkumu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VOLNÝ ČAS

Co je to volný čas? Tento termín je všeobecně známý a každý člověk je schopen si pod tímto pojmem něco představit. Většinou to budou spíše příjemné představy spojené s oblíbenými činnostmi nebo odpočinkem. Někomu se vybaví sportovní aktivity, cestování, jiný si pod tímto slovním spojením představí četbu knihy nebo sledování televize. Způsobů, jak trávit volný čas je nesčetné množství. Ne všechny způsoby jsou však vhodné, a ne každý si dokáže svůj volný čas správně zorganizovat. Volný čas je tedy také oblastí, která má svá úskalí, a pokud není smysluplně využíván, může se stát zdrojem sociálně-patologických jevů.

Význam volného času narůstá a v průběhu 20. století se stal jednou ze základních dimenzí života jednotlivce, skupin i celé společnosti. Stal se součástí osudu člověka a ovlivnil jeho rodinný, pracovní i občanský život, rozšířil sféru lidské svobody, dobrovolnosti a svéhlavého rozhodování. (Chudý, 2005, s. 6)

V odborné literatuře nalezneme mnoho různých vymezení pojmu volný čas. Běžně se pod něj zahrnují odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, zájmové vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené (Pávková, 2008, s. 13).

Dle Hofbauera (2004, s. 13) „Volný čas je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život.“

Volný čas můžeme chápat také jako: „Čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 274)

Dle Filipcové (1966, s. 29) „Volný čas, to je čas, který může člověk využít bezprostředně pro sebe, čas, ve kterém patří maximálně sobě, v němž může dělat – více než kdykoli jindy – to, co jej baví a co mu přináší potěšení, zábavu a odpočinek.“

Vážanský uvádí dva směry v chápání pojmu volný čas. A to jako negativní pojem, kde je volný čas dobou zbývající z celkového průběhu dne, která zůstala po splnění pracovních nebo studijních povinností, úkolů v domácnosti a po uspokojení základních fyziologických

potřeb. Nebo jako pozitivní pojem. V tomto pojetí je chápán jako disponibilní časový prostor, v němž by volný čas mohl znamenat pro jedince skutečnou svobodu. Je také dobou, v níž se člověk může svobodně realizovat a dělat to, co sám chce, k čemu jej nikdo nenutí a k čemu také není ani podvědomě nucen. (Vážanský, 2001, s. 30)

Na základě výše uvedených vymezení pojmu „volný čas“ můžeme shrnout, že ve volném čase je důležitá nejen volnost, ale také zábava, regenerace a potěšení. Činnosti vykonávané ve volném čase by tedy měly být pro člověka příjemné a především by měly být vykonávány dobrovolně.

Velmi důležité a nezastupitelné místo má volný čas a jeho využití také v životě dětí a mládeže. U dnešních dětí dochází k nárůstu volného času oproti dobám minulým, kdy děti po škole vykonávaly práci na poli, nebo pomáhaly s domácími pracemi. Dnešní děti tedy mají hodně volného času, ale „nemají dost zkušeností a poznatků, aby se správně orientovaly v různých oblastech zájmové činnosti, potřebují citlivé a nenásilné vedení a vhodně motivovanou pestrou nabídku činností, z nichž si dobrovolně vyberou.“ (Faltýsková in Němec et al, 2002, s. 17)

Proto je nutné, pokud má volný čas dětí a mládeže plnit svou úlohu, vytvářet příznivé podmínky a podporovat kvalitní, aktivní a pravidelné trávení volného času.

1.1 Historický vývoj volného času

Pro lepší pochopení významu volného času pro dnešní společnost je potřebná i znalost jeho proměn v průběhu času. V této části poskytujeme stručný přehled historického vývoje volného času od pravěku až po současnost.

O způsobu trávení volného času v pravěku nemáme mnoho informací. Můžeme se pouze domnívat na základě archeologických nálezů z této doby, že jakási forma činnosti, jež měla zábavný charakter, existovala už v tomto období. Například hudební nástroje byly vyráběny a používány při náboženských obřadech, keramika a obrazy zachycovaly každodenní život i mytologické náměty a korálky a šperky vyznačovaly postavení člověka ve společnosti. (Hurd, McLean, 2012, s. 36)

Mnohem více informací máme o období starověku. Zejména z oblastí Řecka, Říma a Egypta. V Řecku nalézáme první zprávy o pojmu volný čas. Výraz „scholé“ je řeckého původu a můžeme ho přeložit jako volno, odpočinek, zahálka. První poznatek o volném čase

nalezneme v Aristotelově díle „Etika Nikomachova“, ve kterém volný čas spojuje s činností rozjímavou, která nesměřuje k žádnému cíli, je pro člověka příjemná a vede ho k blaženosti. Platón rozlišuje pracovní čas související s povinnostmi člověka a volný čas, který se stává prostorem jeho svobody. (Kominarec, 2003, s. 6) Velký význam měly v antice olympijské hry nebo také gladiátorské zápasy, kterých se účastnili příslušníci všech společenských vrstev, ať už pasivně (jako diváci) nebo aktivně.

Ve středověku získala dominantní postavení církev a volný čas a způsob jeho využití byl zcela v její moci. Zahálka byla označována jako „matka všech neřestí“. Církev zapověděla téměř jakékoliv sportovní aktivity a volný čas byl vymezen jen do období církevních svátků. Heslo „Ora et labora“ (modli se a pracuj), které razili benediktýni, výstižně vykresluje tehdejší způsob života. (Janiš, 2009, s. 6)

V novodobé společnosti byly změny ve volném čase spjaty s proměnami práce a životního způsobu lidí po skončení třicetileté války (roku 1648). Tehdy začal dlouhodobý proces uvolňování života člověka od domova jako současného bydliště, pracoviště i místa trávení volného času. V průběhu 17. století si bohatší obyvatelé měst začali mimo městské hradby budovat víkendové domy. Ve městech vznikaly kluby, kavárny, spolky a společnosti dospělých. Celý tento proces probíhal ve zrychleném tempu zejména od první poloviny 19. století. (Pávková, 2008, s. 21)

O situaci v naší zemi koncem 18. století vypovídá dobová charakteristika dne dítěte, jejímž autorem je známý kantor J. J. Ryba, který v roce 1790 musel obhajovat čas i pro samu školní docházku a volný čas dětí nemohl brát v úvahu: „Domácí práce nemohou vadit školní docházce, neboť dopřejeme-li dětem denně 7-8 hodin spánku, 2 na jídlo a také 10 k práci, zbývají pro školu stále ještě 4 hodiny.“ (Hofbauer, 2004, s. 26)

Během 19. století a počátkem 20. příslušníci dělnictva usilovali s úspěchem o postupné zkracování pracovní doby, která tvořila podstatnou část dne a celého života dospělých, mládeže a dětí. Začaly se objevovat vzdělávací, hudební, divadelní, tělovýchovné nebo turistické aktivity, pořádaly se výlety, slavnosti nebo shromáždění, vznikaly kluby, dělnické domy, zájmové, odborové, sociální i politické organizace. (Pávková, 2008, s. 21)

Zejména od poloviny šedesátých let 20. století vzrůstalo poznání, jak významnou oblastí života a výchovy dětí, mládeže a dospělých se stává volný čas. V té době byly vytvářeny podmínky pro jeho rozšiřování. Zkracovala se pracovní doba, postupně byl zaveden pěti-

denní pracovní i školní týden, rostl počet žáků středních a vysokých škol a jejich účast na aktivitách v rámci volného času. V této době se u nás začaly znovu uskutečňovat výzkumy společnosti včetně volného času jejich příslušníků a byly vydávány první práce na toto téma. (Hofbauer, 2004, s. 16-17)

V současnosti máme ty nejlepší podmínky pro využití volného času. Existuje mnoho možností jak trávit volný čas a záleží jen na nás, jaký způsob si zvolíme.

1.2 Funkce volného času

V literatuře se při vysvětlování otázek volného času kromě vymezení pojmů a historických souvislostí zabývají i jeho funkcí. Například R. J. Havighurst se domníval, že se volný čas by měl zajišťovat účast občanů na společenském životě a poskytovat dostatek možností k tvůrčímu vyjádření osobnosti a zajímavému prožívání. Zároveň by měl dbát na pravidelné a rutinní utváření činností v životě jedince a současně být zdrojem úcty k sobě samému i respektu k ostatním. M. Kaplan uvedl, že volný čas by měl přispívat k pocitu „nějak k něčemu patřit“, rozvíjet vědomí vlastní individuality, zprostředkovat a uvádět v soulad různé individuální funkce. Volný čas by podle Kaplana měl být prospěšný pro společnost i jedince, měl by v něm podněcovat tvůrčí síly a poskytovat pozitivní zážitky. (Vážanský, 2001, s. 32)

Hofbauer ve své publikaci jako hlavní funkce volného času uvádí: „odpočinek (regenerace pracovní síly), zábavu (regenerace duševních sil), rozvoj osobnosti (spoluúčast na vytváření kultury).“ (Hofbauer, 2004, s. 13)

Identifikování funkcí volného času je důležité pro pochopení samotného významu volného času, jeho smyslu a důsledků, důležitosti vytváření podmínek a jejich realizace v životě jednotlivce a společnosti. Odborníci z filozofie, sociologie, pedagogiky a psychologie postupně rozpracovali hlavní aspekty volného času. Během vývoje se vytříbily názory na jeho základní, nejdůležitější funkce, které zdůrazňují význam volného času v současnosti nebo jednotlivé stránky jeho smyslu. (Kratochvílová, 2004, s. 86)

Blanka Filipcová (1966), přední česká socioložka zabývající se problematikou volného času uvádí, že volný čas tvoří tyto podstatné znaky: odpočinek a rekreaci, kompenzaci jednostranné činnosti, informace a orientace v životě (vzdělání). (Kominarec, 2003, s. 20)

Sedm funkcí volného času uvádí také německý pedagog volného času Horst W. Opachowski (1976):

- **rekreace** (zotavení a uvolnění)
- **kompenzace** (odstraňování zklamání a frustrací)
- **výchova a další vzdělávání** (učení o svobodě a ve svobodě, sociální učení)
- **kontemplace** (hledání smyslu života a jeho duchovní výstavba)
- **komunikace** (sociální kontakty a partnerství)
- **participace** (podílení se, účast na vývoji společnosti)
- **integrace** (stabilizaci života rodiny a vrůstání do společenských organismů)
- **enkulturace** (kulturní rozvoj, vyjádření prostřednictvím umění, sportu, technických a dalších činností). (Hofbauer, 2004, s. 15)

Roger Sue (1993), současný francouzský sociolog volného času, uvádí jako funkce volného času funkci psychosociologickou (uvolnění, zábavu, rozvoj), sociální (socializaci, symbolickou příslušnost k některé sociální skupině), terapeutickou a ekonomickou (pozitivní vliv na uplatnění člověka v profesní činnosti, výdaje účastníků vynakládané na aktivity volného času, pojetí volného času jako prožívání, anebo pouhé spotřeby vedoucí k odcizení). (Hofbauer, 2004, s. 14)

E. Kratochvílová popisuje funkce volného času, které se váží na osobnost jednotlivce. Jsou to funkce zdravotně-hygienická, seberealizační, formativně-výchovná, socializační a preventivní. U funkce zdravotně-hygienické zdůrazňuje potřebu volného času pro duševní i fyzické zdraví. Funkci seberealizační spojuje s uspokojováním individuálních potřeb jednotlivců. Funkce formativně-výchovná vyjadřuje možnosti vlivu na formování osobnosti. Socializační funkce napomáhá vytvářet podmínky pro navazování sociálních kontaktů a funkce preventivní umožňuje předcházet vzniku různých sociálně-patologických jevů. (Kratochvílová, 2004, s. 87)

Volný čas je mnohovýznamový fenomén a funkce vypovídají o jeho mnohých úlohách pro společnost a pro jednotlivce. Některé funkce jsou základní a vychází ze samotné podstaty a prvotního smyslu volného času. Další funkce se postupně objevují v závislosti od společenských podmínek, v důsledku doby a změn společenského života i z hlediska různých vědeckých přístupů. Tím je možno vysvětlit rozmanité funkce volného času, se kterými se setkáváme v odborné literatuře. Změny v přístupech k volnému času jsou přirozené

v teorii i v praxi. „Volný čas je společenským fenoménem a jako takový je společensky podmíněný.“ (Kratochvílová, 2004, s. 86)

V tomto textu jsme popsali nejzákladnější funkce volného času v pojetí různých autorů. Mezi ty nejdůležitější bychom mohli zahrnout funkci rekreační, regenerační, socializační a výchovnou.

1.3 Volný čas dětí a mládeže

Koncem 19. a začátkem 20. století došlo ke kvantitativnímu nárůstu volného času mladých lidí, což můžeme považovat za jednu z významných příčin vzniku „mládeže“ jako sociální skupiny. V tradiční společnosti mladí lidé netvořili žádnou zvláštní sociální skupinu, jako je tomu dnes. Jejich život byl po mnoha stránkách závislý na širší sociální skupině, v níž žili. Dokud žili ve své původní rodině, nahlíželo se na ně jako na děti. Když dospěli, začali pracovat a založili si svou vlastní rodinu, převzali všechna práva a povinnosti dospělých. Období mezi dětstvím a dospělostí bylo velmi krátké. (Kaplánek, 2012, s. 145)

„Jakmile začali mladí lidé disponovat volným časem, mohli si teoreticky začít vytvářet vlastní kulturní vzorce chování odlišné od dospělých.“ (Kaplánek, 2012, s. 146)

Dnešní děti mají poměrně hodně volného času a společnost by se měla zajímat o to, jakým způsobem děti svůj volný čas tráví. „Děti ještě nemají dostatek zkušeností, nedovedou se orientovat ve všech oblastech zájmových činností, potřebují citlivé vedení. Podmínkou účinnosti je, aby toto vedení bylo nenásilné, nabízené činnosti pestré a přitažlivé, účast na nich dobrovolná. Míra ovlivňování volného času závisí na věku dětí, jejich mentální i sociální vyspělosti i na charakteru rodinné výchovy.“ (Pávková, 2008, s. 13-14)

Je evidentní, že způsob využívání volného času u dětí ovlivňuje sociální prostředí. Mimořádný význam má vliv rodiny. Rodiče slouží svým dětem jako vzory, buď pozitivní, či negativní. „Rodiny, které neplní dobře svoji výchovnou funkci, se velmi často vyznačují nezájmem o to, jak dítě tráví svůj volný čas.“ (Pávková, 2008, s. 15-16)

„Rodina jako primární sociální skupina je pro rozhodující většinu dětí a mladých lidí také prvotním prostředím volnočasového života a výchovy, zásadně se podílejí na formování jejich osobnosti.“ Vytváří pro ně sociální ochranu a materiální zázemí; začíná s výchovou a vzděláváním; rozvíjí společenské vztahy a pokládá základy hodnotové orientace. Dnešní rodina přináší svým členům v mnoha směrech příznivější podmínky než kdykoli předtím;

zároveň však prochází významnými změnami, jejichž souhrn bývá někdy označován jako krize rodiny. Všechny tyto aspekty ovlivňují také volný čas jejich příslušníků. (Hofbauer, 2004, s. 56)

V období staršího školního věku, kterým se v této práci zabýváme, dochází k rychlému rozvoji motorických, percepčních i ostatních schopností. Díky tomu vzrůstá zájem o sport, hudbu, výtvarnou či literární tvorbu, filmy a divadlo. Dospívající se mnohdy záměrně věnují činnostem, které jsou protikladem aktivit, do kterých jsou nuceni. (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 145)

„Zaměstnání pubescentů ve volném čase odpovídá jejich větší rozumové i celkové vyspělosti a má – vedle školy – stále rostoucí význam pro vývoj všech složek osobnosti.“ (Říčan, 2006, s. 176)

„Volnočasové instituce ovlivňují jak sociální zařazení pubescenta, tak rozvoje jeho schopností a dovedností. Mohou kompenzovat negativní vliv rodiny i školní neúspěšnosti.“ (Vágnerová, 2005, s. 347)

Dospívající si sice volného času velmi cení, ale ne vždy jej zcela hodnotně využívají. Schopnost kvalitně využívat volný čas souvisí nejen s rozvojem osobnosti, ale i s možnostmi, které má dospívající ve svém okolí. To vše musíme uvážit, pokud chceme dospívajícímu pomoci. (Spousta et al., 1996, s. 13)

Rodina je jedním z hlavních faktorů, které ovlivňují volný čas dětí, ale není faktorem jediným. Mezi další bychom mohli zařadit vrstevnickou skupinu, která má obzvláště v období staršího školního věku na formování zájmů dětí velký vliv. Pro toto období je typická konformita, která se projevuje také ve způsobech trávení volného času. Jedním z dalších, v dnešní době velmi silně působícím faktorem, je vliv médií a sociálních sítí. Jejich vliv může mít pozitivní dopady, ale je důležité neopomínat i rizika, která z jejich nevhodného užívání mohou vyplynout.

2 SPECIFIKA STARŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

V této kapitole nabízíme stručnou charakteristiku období staršího školního věku. V literatuře nalezneme pro toto období různá označení. Například Vágnerová označuje toto období jako první fázi dospívání, jako období rané adolescence (Vágnerová, 2005, s. 323). Z biologického hlediska se jedná o období pubescence, které je vymezeno zhruba od 11 do 15 let. Jeho nástup i průběh je však individuální. U chlapců nastupuje o něco později než u děvčat. (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 139) Můžeme také říci, že do období staršího školního věku řadíme žáky 6. až 9. tříd druhého stupně základní školy a nižšího gymnázia.

„V tomto období dochází ke komplexní proměně osobnosti ve všech oblastech: somatické, psychické i sociální.“ (Vágnerová, 2005, s. 321)

Dle Pokorné (1998, s. 143) „mezi desátým a patnáctým rokem dítě nastupuje k jakémusi vývojovému finiši, prožívá dobu prepuberty a puberty.“ Během tohoto období u dítěte probíhá velké množství výrazných změn. Růst do výšky i nárůst hmotnosti, ale také vývoj psychiky. Všechny tyto změny probíhají nyní mnohem rychleji, než tomu bylo v předchozím období. Významným procesem tohoto období je také pohlavní dozrávání.

Podle teorie psychosociálního vývoje osobnosti E. H. Eriksona se adolescent, tedy člověk ve věku 12 – 20 let musí vypořádat s krizí identity proti zmatení rolí. Dospívající usilují o rozvoj vlastní identity a sebepojetí. (Vágnerová, 2005, s. 45)

Objevuje se vztahovačnost, která „je výrazem osobní nejistoty, typické pro období zásadnější proměny vlastní identity.“ V tomto období se objevuje také zvýšená agresivita, sklon k nepřátelství i negativismus. (Vágnerová, 2005, s. 342)

Setkáváme se také s radikalismem, kterým se dospívající brání proti nejistotě. Velmi lpí na svých názorech a nejsou ochotni přiznat, že by mohli být nesprávné. Mají dojem, že způsob jejich uvažování je naprosto jedinečný. Bývají také velmi kritičtí a mají zálibu v diskuzích. (Vágnerová, 2005, s. 337)

„Adolescenti mají tendenci zbavit se co nejdříve dětských atributů a jednoznačné sociální podřízenosti. Usilují o co nejranější získání větších práv a svobody rozhodování, ale povinnosti a zodpovědnosti dospělosti přijímají jen velmi neochotně.“ (Vágnerová, 2005, s. 331 - 332)

Dospívající se postupně uvolňuje z vázanosti na rodinu. Velmi důležití jsou pro něj jeho vrstevníci, přátelství i první lásky. (Vágnerová, 2005, s. 323)

Objevuje se schopnost abstraktního myšlení, díky které je schopen uvažovat i o možnostech, které reálně neexistují (Vágnerová, 2005, s. 323). Díky změnám ve způsobu myšlení dochází také ke změně vnímání rozměru času. Zatímco dříve pro ně byla nejvýznamnější přítomnost, nyní se stává důležitější budoucnost. Jak uvádí Kon (1988) „současnost mnohdy posuzují jen jako zálohu na budoucnost.“ (Vágnerová, 2005, s. 335)

Dle Vágnerové (2005, s. 321) se jedná o „období hledání a přehodnocování, v němž má jedinec zvládnout vlastní proměnu, dosáhnout přijatelného sociálního postavení a vytvořit si subjektivně uspokojivou, zralejší formu vlastní identity.“

Pro toto období je typický prudký vývoj, který je náročný nejen pro děti samotné, ale i pro jejich okolí a zasahuje do všech oblastí jejich života, včetně způsobu trávení volného času.

2.1 Biologické

Nejviditelnější změnou je tělesný vývoj, který má pro dospívajícího velký význam a je velmi intenzivně prožíván. S tím, jak se mění vnější podoba dospívajícího, mění se i jeho sebepojetí a i když se jedná o pozitivní změnu, nemusí být vždy tak vnímána. Důležitý je v tomto ohledu i způsob, jakým ho vnímá jeho okolí.

Mezi 11. až 15. rokem dochází k tzv. růstovému spurtu, což je dočasné prudké zrychlení růstu, které se vyskytuje u děvčat i chlapců. Během těchto pěti let vyroste chlapec přibližně ze 145 cm na 171 cm a přibere asi o 6 kg a dívka ze 146 na 164 cm a přibere kolem 5 kg. Tyto údaje se samozřejmě mohou lišit, u někoho je růst rychlejší a výraznější, u někoho méně. (Říčan, 2006, s. 171)

„Při růstu do výšky roste hlavně kostra, prodlužují se dlouhé kosti končetin – vzniká známý typ *samá ruka, samá noha*. Roste i trup a dokončuje se také definitivní velikost hlavy a proporce obličeje – rychle se mění a pak stabilizuje tvář – podoba.“ (Matějček, Pokorná, 1998, s. 144)

Dochází také ke změně tvaru postavy. Chlapcům se rozšiřují ramena, dívkám boky, na kterých se objevuje vrstva podkožního tuku. (Říčan, 2006, s. 171-172)

Růst hrtanu a hlasivek u chlapců má za následek mutaci hlasu. Její projevy, jako je často přeskakující hlas či nemožnost zpívat způsobují, že se chlapci cítí trapně a svou nejistotu maskují klátivou chůzí, přešlapováním či úšklebky. (Říčan, 2006, s. 172)

„Období pubescence představuje důležitý biologický mezník, dítě se mění v člověka schopného reprodukce.“ (Vágnerová, 2005, s. 326)

„Dozrávající pohlavní žlázy, varlata a vaječníky, vytvářejí stále větší množství specifických pohlavních hormonů; ty se krevní cestou dostávají ke všem tkáním a spolupůsobí na jejich rychlém růstu a vzniku tzv. sekundárních pohlavních znaků.“ (Matějček, Pokorná, 1998, s. 143) Dochází k dotváření a zvětšování vnějších pohlavních orgánů a výskytu pubického ochlupení. Ukončení tohoto procesu se projeví menstruací u dívek a tvorbou semen u chlapců. (Matějček, Pokorná, 1998, s. 144)

V období dospívání význam zevnějšku nabývá na důležitosti. Dospívající se mnohem více soustředí na svůj vzhled a starají se o to, co mají na sobě a zda jim to sluší. Řeší, zda nejsou moc štíhlí nebo obézní, vysocí nebo malí. Většina z nich má o svém vzhledu pochybnosti. (Vágnerová, 2005, s. 328)

Zevnějšek dospívajícího má vliv i na jeho sociální status. Např. vyšší, silnější chlapci mají větší šanci na získání lepšího postavení ve vrstevnické skupině než ti slabší. (Vágnerová, 2005, s. 327)

Jak jsme již zmínili, tělesný vývoj je v období dospívání velmi výrazný. Neovlivňuje pouze vnější podobu dospívajícího, ale má velký vliv také na jeho psychiku i sociální postavení. Je důležité, aby se dospívající naučil své tělo akceptovat a starat se o něj. Vhodná je správná životospráva a aktivní pohyb.

2.2 Psychologické

Toto období bývá označováno jako období vulkanismu nebo také období bouří. Oproti předchozímu období, které bylo poměrně klidné, a u dítěte převažovala dobrá nálada, se nyní musí potýkat s emoční nestabilitou, častými výkyvy nálad, pocity rozmrzelosti a lítosti nebo hněvu.

„Můžeme mluvit o *hormonální bouři*, která rozvíří poměrně klidnou citovou hladinu předchozího stadia.“ (Říčan, 2006, s. 177) Sám dospívající je z těchto změn zmaten a ne-

chápe, co se to s ním děje, což způsobuje, že mnohdy reaguje podrážděně. Převládají u něj negativní emoce, jako rozmrzelost, neklid nebo apatie hraničící s depresí. „U citlivějších jedinců se objevují poruchy soustředění, snadná unavitelnost, horší, méně klidný a vydatný spánek, úzkost.“ (Říčan, 2006, s. 177)

Emoční nestálost má u dospívajícího vliv také na koncentraci pozornosti. Což způsobuje, že často dochází k výkyvům ve školním prospěchu. (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 143)

Dospívající se nyní mnohem více zabývají svými pocity, analyzují je a přemýšlí o nich. Oproti předchozímu období již nejsou tak citově bezprostřední a otevření, neradi své city projevují navenek. (Vágnerová, 2005, s. 341)

V tomto období dozrávají intelektové funkce, dalo by se říci, že dospívající je téměř na vrcholu své inteligence. „Relativně vysoká inteligence dospívajících dětí je však zatím ve službách dosud velmi nevyspělé, nezralé osobnosti.“ (Matějček, Pokorná, 1998, s. 147)

Podle teorie kognitivního vývoje J. Piageta nastává v 11 – 12 letech fáze formálních logických operací. Díky tomu je dospívající schopen uvažovat nezávisle na realitě. (Vágnerová, 2005, s. 48)

„Pro dospívajícího je typická potřeba přemýšlet o tom, jaký by tento svět mohl, resp. měl být. Realita je pro něj pouze jednou variantou z množiny různých možností.“ (Vágnerová, 2001, s. 61)

Rychleji se rozvíjející schopnost abstraktního myšlení způsobuje, „že se dítě nyní osvobozuje z vázanosti na konkrétní zkušenosti a dovede vytvářet teorie, dovede tzv. generalizovat, neboli zobecnit pozorované jevy, rozumí dobře pojmu příčiny a následku, důvodu a důsledku.“ (Matějček, Pokorná, 1998, s. 146)

Během dospívání se rozvíjí také metakognice, odhad vlastních schopností a dovedností bývá přesnější. Zlepšuje se také paměť i schopnost vybavování. (Vágnerová, 2005, s. 345)

„Souhrnně lze zvláštnosti psychiky dospívajícího chápat jako úsilí o přizpůsobení se biologickým, psychickým a sociálním podmínkám.“ (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 144)

Vzhledem ke změnám a problémům, se kterými se dospívající musí potýkat, je důležité k němu přistupovat citlivě a poskytovat mu oporu, kterou v tomto období velmi potřebuje.

2.3 Sociální

Společně s koncem tohoto období končí také povinná školní docházka a dospívající se nyní musí zamýšlet nad svým budoucím směřováním. Jak uvádí Helus, jedním z úkolů dospívání je: „projasňování vlastní budoucnosti, hledání odpovědí na otázky, co je třeba pro budoucnost dělat, jak zabezpečit zdar velkých plánů a předsevzetí, jak čelit jejich ztroskotání.“ (Helus, 2004, s. 213)

V předchozím období byla volba povolání pro dítě spíše jen předmětem fantazie. Nepřemýšlelo nad tím, jaké jsou jeho možnosti, nakolik je jeho představa reálná, šlo jen o jeho přání, o to, čím chce být. Až kolem 11 let začíná dospívající zvažovat, zda jsou jeho přání uskutečnitelná, srovnává své schopnosti s požadavky pro přijetí na školu nebo výkon povolání. Začíná si také všimnout lidí vykonávajících určitou práci a podle nich si utváří vzory pro své budoucí povolání. (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 154)

Dalším úkolem dospívání je postupné uvolňování vazby na rodinu. Pro děti i rodiče je to obtížný úkol, dochází k proměně citové vazby k rodičům, která však neznamená její rozpad. Dětská vázanost na rodiče má být nahrazena vyváženějším a zralejším citovým vztahem. „Pocit jistoty a bezpečí, který vazba na rodinu poskytovala, se přesouvá do symbolické roviny a funguje stejně účelně, i když pouze ve vědomí jedince.“ (Vágnerová, 2005, s. 350)

I přes svou touhu po nezávislosti na rodičích si dospívající udržují kladné vztahy s rodiči. Ke konfliktům dochází zejména kvůli zákazům a příkazům, které dospívající vnímá jako příliš omezující a bezdůvodné. Mnozí dospívající vyjadřují přání, aby jejich rodiče byli jiní a méně je omezovali, ale přesto svým chováním prozrazují, že sami pociťují potřebu vedení a přiměřené kontroly. (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 150)

Mění se také pohled na autoritu, která již není dána tělesnou převahou či sociálním statutem, ale dospělý si ji musí zasloužit. Autoritu spatřují u osoby, která je pro ně oporou, na kterou se mohou spolehnout a nalézt u ní porozumění a jistotu. Dospívání je období plné hledání a nejistoty a pro dospívajícího je důležité, aby měl někoho, kdo mu poskytne pomoc, radu a citlivé vedení. (Matějček, Pokorná, 1998, s. 173)

S tím, jak se dospívající odpoutává od rodiny, roste potřeba nových vztahů. Vrstevnická skupina je pro dospívajícího velmi důležitá. Nahrazuje mu jistotu, o kterou přichází emanci-

pací od rodiny. Se svými vrstevníky je v rovnocenném vztahu, sdílí spolu stejné problémy, názory a hodnoty. (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 150)

„Děti více touží být jen mezi sebou a uniknout kontrole dospělých. Z dřívějších víceméně příležitostných dětských seskupení se nyní stávají uzavřenější a pevnější party.“ (Matějček, Pokorná, 1998, s. 165)

Vrstevnická skupina slouží také kromě výše zmíněných i jako opora při vytváření vlastní identity, zvyšuje pocit sebevědomí a snižuje individuální zodpovědnost. Působí také jako zdroj pro porovnávání zkušeností, poskytuje zpětnou vazbu. (Vágnerová, 2005, s. 371)

„Vrstevníci slouží jako zdroj sociálního učení, stávají se i neformálními autoritami, které mohou mít za určitých okolností větší vliv než dospělí.“ (Vágnerová, 2005, s. 371)

Další úkol, který by měl dospívající zvládnout je „pojetí a akceptace sebe samého a svého postavení ve vrstevnických vztazích.“ (Helus, 2004, s. 212)

V tomto období sice ještě převažují vztahy mezi jedinci stejného pohlaví, ale zájem o druhé pohlaví vzrůstá. Vztahy mezi dívkami a chlapci jsou zatím ještě velmi nejisté, plné rozpaků. Většinou zůstávají v kolektivu a svůj zájem dávají najevo spíše na dálku. (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 150)

Období staršího školního věku je období, ve kterém se dospívající potýká se spoustou změn ve všech oblastech jeho života. Výrazně se mění jeho tělo, způsob uvažování, ale také sociální vztahy. Je zde mnoho úkolů, se kterými se musí vypořádat. Proto je velmi důležité, aby měl ve svém okolí někoho, kdo mu s přechodem od dětství k dospělosti pomůže a v případě potřeby podá pomocnou ruku.

3 RODINA

Rodina, jakožto primární skupina by měla být pro člověka přístavem jistoty a bezpečí, lásky a péče a poskytnout mu přípravu pro vstup do společnosti. V odborné literatuře existuje pro tento pojem mnoho definic. My si zde uvedeme jen některé z nich.

Velký sociologický slovník uvádí, že rodina je: „obecně původní a nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou, a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, respektive socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje.“ (Petrušek, Vodáková, 1996, s. 940)

I. Možný definuje rodinu jako: „institucionální zajištění lidské reprodukce, legitimní v dané společnosti“ (Možný, 2006, s. 114)

Další definice, podle Přadky (1983), označuje rodinu jako: „přirozené prostředí, do něhož se člověk rodí, aniž si mohl vybrat jiné a přejímá to, co v něm je připraveno rodiči“ (Přadka, Knotová, Faltýsková, 2004, s. 26)

Rodinu lze také definovat jako „dynamický systém, který reprodukuje svoje základní podmínky především a hlavně tím, že původní předpoklad svého vzniku (narození dítěte) mění na svůj výsledek, který se stává potenciálním východiskem vzniku dalšího, nového systému (nové rodiny).“ (Stašová in Kraus, Poláčková, 2001, s. 78)

Kramer (1980) např. vymezuje rodinu takto: „Rodina je skupina lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním vzájemně propojených transakčních vztahů. Členové jsou často (ale ne nutně) vázáni hereditou, legálními manželskými svazky, adopcí nebo společným uspořádáním života v určitém úseku jejich životní cesty. Kdykoli mezi blízkými lidmi existují intenzivní a kontinuální psychologické a emocionální vazby, může být užíván pojem rodina, i když jde o nesezdaný pár, o náhradní rodinu, atd.“ (Kramer in Sobotková, 2007, s. 24)

3.1 Typologie rodin

Kromě různých definic nám literatura nabízí i různé typologie rodin. Jsou to např. typologie podle biodromálních etap, struktury rodiny, rozložení moci v rodině, nebo její funkčnosti, aj.

Nejprve si uvedeme rodinu orientační. To je rodina, do které se člověk narodí, je to tedy jeho výchozí rodina, ve které je objektem výchovy a většinou s ní udržuje kontakt po celý život. Prokreační rodinu zakládáme v dospělosti. V této rodině využíváme zkušenosti získané z rodiny orientační. (Havlík, 2002, s. 67)

Podle struktury rodiny rozlišujeme rodinu nukleární, která je složena z rodičů a jejich vlastních či adoptovaných dětí. Pokud v jedné domácnosti žijí kromě rodičů a jejich dětí i další příbuzní, jako například prarodiče, tety, apod., mluvíme o rodině rozšířené. (Mucha, 2007, s. 180)

Kritériem pro rozlišení typu rodiny může být také hierarchie moci a prestiže v rodině. Podle toho rozlišujeme rodinu matriarchální, kdy je moc převážně v rukou ženy; rodinu patriarchální, zde je moc převážně v rukou muže a rodinu egalitární, kde je moc rozložena rovnoměrně mezi muže a ženu. (Přadka, Knotová, 2004, s. 27)

Podle toho, do jaké míry rodina plní nebo neplní své základní funkce, rozlišujeme rodinu funkční, afunkční a dysfunkční. Rodina funkční je taková, která přiměřeně plní všechny své funkce. V afunkční rodině občas dochází k problémům s plněním jedné či více funkcí. Život rodiny ani vývoj dítěte však nejsou zásadně ovlivněny. Pokud dochází k vážným poruchám v plnění funkcí a je zásadně narušen život rodiny a vývoj dítěte, hovoříme o rodině dysfunkční. (Stašová in Kraus, Poláčková, 2001, s. 79)

V dnešní době je převažující rodina nukleárního typu s jedním nebo dvěma dětmi.

3.2 Současná rodina

V proměnách doby se proměnil i model tradiční rodiny. Dříve převažovala patriarchální rodina. Muž v ní měl rozhodující slovo, obstarával obživu, žena měla na starosti domácnost a výchovu dětí. Vlivem urbanizace, uvolňování mravů a individualismu se postupně přešlo z modelu patriarchálního na model manželský, kde muž již nebyl jediným živitelem rodiny a žena, která měla i nadále na starosti domácnost, mohla docházet i do zaměstnání. Poté se přešlo na model asociativní rodiny, kde muž i žena přispívají téměř rovnoměrně. (Montoussé, 2005, s. 284)

Ke změnám došlo také v oblasti funkcí rodiny, tam kde byla dříve nezastupitelná, nastoupily různé instituce. „Škola převzala od rodiny vzdělávání dětí a masmédiu zrušila monopol rodiny na jejich socializaci k respektovaným hodnotám a správnému životnímu stylu. Lékaři,

nemocnice a síť sociálních zařízení převzali od rodiny péči o nemocné, staré a postižené. Rodině zůstal konzum, zábava a citové bezpečí, z čehož jen v tom posledním je ještě nenahraditelná.“ (Možný, 2006, s. 22)

„Privátní individualizace současné rodiny. Vymanění se z pout tradice, historicky předávaných zvyků a závazků, majetkových a profesních předurčeností, znamená možnost i nutnost rozhodovat se, volit, nést za své rozhodnutí zodpovědnost, poradit si sám se sebou.“ (Helus, 2007, s. 139)

„Tak zvaná otevřená rodina se mění v rodinu „uzavřenou“, domov je prostorem, v němž se nevyrábí, nepracuje pro směnu, ale v němž se především žije, reprodukuje a obnovuje pracovní síla člověka.“ (Dunovský, 1986, s. 10)

Na rozdíl od minulosti je v současnosti zakládání rodiny provázeno značnou volností. K partnerskému soužití není nutná legalizace a tak přibývá rodin založených na soužití nesezdaných partnerů. Současná rodina je vyznačována menší stabilitou, o čemž svědčí rostoucí počet rozvodů a neúplných rodin. Často se mluví o krizi současné rodiny, ale přesto všechno zůstává rodina důležitým prostředím, kde je člověk celoživotně formován, kde se mu dostává podpory, bezpečí a emocionální stability.

3.3 Funkce rodiny

Funkční rodina zajišťuje řadu činností. Mnozí autoři uvádí výčet různých funkcí rodiny. My si zde uvedeme ty nejdůležitější.

- **biologicko-reprodukční funkce** – zajištění reprodukce lidstva, uspokojování sexuálních potřeb, podmínky pro zdravý biologický vývoj;
- **sociálně-ekonomická funkce** – členové se zapojují do výrobní i nevýrobní sféry v rámci výkonu určitého povolání, rodina je významným spotřebitelem;
- **socializačně-výchovná** – zajišťující výchovu dětí, předávání kulturních hodnot, vzdělávání, formování životního stylu;
- **citová** – v níž jde o uspokojování citových potřeb o vědomí jistoty, uznání a vzájemné podpory, tuto funkci nedokáže v uspokojivé míře naplnit žádná jiná instituce (Stašová in Kraus, Poláčková, 2001, s. 78-82)

Dle Pattersonové (2002) patří mezi funkce rodiny začlenění jedince do rodinné struktury, což poskytuje pocit sounáležitosti; ekonomickou podporu, která zajišťuje základní i rozvo-

jové potřeby svých členů; péči, výchovu, socializaci a ochranu zranitelných členů (mladých, starých, handicapovaných, apod.). (Sobotková, 2007, s. 71)

Důležitou funkcí rodiny je podle Montoussé také zajišťování solidarity. Dříve byla rodina jediným místem, kde se mohla projevit mezigenerační solidarita. V současnosti tuto funkci naplňuje zčásti sociální systém, ale i přesto zůstává rodina důležitým místem projevování solidarity. Mezigenerační solidarita je zde stále velmi silná. (Montoussé, 2005, s. 286 - 287)

Jak uvádí Matoušek: „Rodina odedávna a především existuje proto, aby lidé mohli náležitě pečovat o své děti. Je prvním a dosti závazným modelem společnosti, s jakým se dítě setkává. Předurčuje jeho osobní vývoj, jeho vztahy k jiným skupinám lidí. Rodina dítě orientuje na určité hodnoty, vystavuje ho určitým konfliktům, poskytuje mu určitý typ podpory.“ (Matoušek, 2003, s. 9)

3.4 Výchova v rodině

Jak jsme již předeslali v předchozí kapitole, mezi hlavní funkce rodiny patří socializačně-výchovná funkce. Rodina je primárním prostředím člověka a má výrazný vliv na formování osobnosti. Od narození působí na rozvoj všech jeho kvalit a dítě od rodiny přebírá hodnoty, názory a postoje.

Rodina je také nositelem primární socializace a současně zprostředkovatelem vlivu dané kultury. Cílem rodinné výchovy je uvést dítě do příslušného kulturního prostředí, připravit jej tak, aby se dokázalo zorientovat v tomto prostředí plném symbolů a společenských standardů. Na působení rodiny a výsledky primární socializace navazuje jako další společenská instituce škola. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 57)

Dalším cílem rodinné výchovy je předávání určitého etického obsahu, ten by měl podněcovat rozvoj jejich duševních schopností. Pouze rodina je schopna formovat přirozené vlohy dítěte tak, že předává dítěti určitý mravní odkaz a současně v něm probouzí svobodnou vůli. Instituce rodiny je pro dítě nejlepším kulturním prostředím. (Mucha, 2007, s. 186)

„Rodiče vychovávají své děti ne pomocí nařízení a příkazů, ale spíše pomocí toho, jaké prostředí vytvářejí, jaké vztahy udržují, jakou mentalitu v dětech vypěstují. Ať se děti jakkoli liší od svých rodičů, přece jen zůstávají po celý život poznamenány jakousi značkou, jednoznačnou pečetí, kterou jim vtiskla rodina a jež je obvykle tím silnější, čímž menším tlakem jim byla vtisknuta.“ (Mucha, 2007, s. 185)

Výchova by tedy měla být založena na přátelském vztahu mezi rodiči a dětmi. V současnosti se upouští od tradičních výchovných metod, rozkazy, zákazy a tělesné tresty jsou nahrazovány výměnou názorů, sdělováním stanovisek a přesvědčováním. Diskuse nahradila autoritativní rozhodování a obvykle se na ní podílejí všichni členové rodiny. (Stašová in Kraus, Poláčková, 2001, s. 81)

„Mít úspěch ve výchově neznamena počínat si tak, aby výchova byla něčím nepostradatelným, naopak, znamená to postupovat tak, aby se ten, kdo je vychováván, bez výchovy obešel. Dobrým vychovatelem je ten, kdo se dokázal učinit zbytečným, a opravdovým mistrem je ten, kdo z žáka také vychoval mistra, tj. bytost schopnou nést odpovědnost za sebe sama.“ (Mucha, 2007, s. 186)

Pomocí výchovy v rodině je dítě formováno, jsou mu předávány hodnoty, názory, postoje, je připravováno na vstup do společnosti. Způsob jakým rodiče žijí a jak se chovají, to vše ovlivňuje budoucí vývoj dítěte. Rodinná výchova a životní styl rodiny také ovlivňuje vztah, který si dítě utváří k volnému času.

3.5 Vliv rodiny na volný čas dětí

Kromě toho, že je rodina prostředím primární socializace a výchovy, je také primárním prostředím volnočasového života a výchovy, které má zásadní podíl na formování osobnosti. V rodině získává dítě první zkušenosti z aktivit volného času. Rodina by měla vytvářet příznivé podmínky, tak aby děti měly dostatek volného času, pomáhat jim s plánováním a prožíváním, ale také zajistit finanční a hmotné prostředky pro realizaci volného času a podněcovat děti k účasti v dalších prostředích mimo rodinu. V závislosti na sociálním statusu, životním stylu rodiny i jejím vztahu k volnočasovým potřebám se od sebe značně odlišují způsoby realizace volného času v našich rodinách. (Hofbauer, 2004, s. 61)

„Žádoucím, dosud zdaleka nedosaženým cílem je poučený, aktivní zájem každé rodiny o to, aby její děti mohly svůj volný čas prožívat bohatě a smysluplně, na základě svého dobrovolného rozhodnutí a současně za citlivého vedení ze strany rodičů, případně dalších příslušníků rodiny.“ (L. Kudová 1994), (Hofbauer, 2004, s. 61)

„Rodina jako inspirátor, podporovatel i realizátor volnočasových aktivit může svoje děti učít k volnému času přistupovat tvůrčím způsobem a vytvářet postoje, které budou ochotny a schopny v budoucnosti uplatňovat i po založení vlastní rodiny.“ (Hofbauer, 2004, s. 61)

Vlivem zvyšujících se nároků na čas, který rodiče tráví v pracovním procesu, se zkracuje čas strávený s dětmi a ostatními členy rodiny. Největší dopady má tento fakt především v rodinách s malými dětmi. Kromě problémů s množstvím společného času se objevuje též problém s jeho kvalitou, tedy se způsobem jeho trávení. Ne každá rodina dokáže využívat volný čas efektivně. (Stašová in Kraus, Poláčková, 2001, s. 83)

Rodiče by měli již předškoláky zaměstnávat přiměřenými činnostmi, naučit je si hrát, používat vhodné pomůcky a materiály, přiblížit jim knihy, hudbu, pohybové aktivity, kreslení, atd. Položením základů k těmto činnostem vytváří pro dítě odrazový můstek pro rozvoj jeho zájmů v dalším období. Dítě si tím zároveň tvoří návyky pro správné užívání volného času. (Přadka, Knotová, Faltýsková, 2004, s. 39)

Dítě si poprvé začíná uvědomovat pojem volný čas při vstupu do školy, v souvislosti s povinnostmi, které mu škola přináší. U mladších školáků zajišťují obsah i organizaci volného času ještě převážně dospělí. Některé děti mají tendence, popřípadě i možnosti organizovat si volný čas podle svého, ale i přesto je potřebný dozor dospělých. (Přadka, Knotová, Faltýsková, 2004, s. 39)

Během dospívání získává volný čas nový význam. Způsobují to četné změny, ke kterým během dospívání dochází. Mění se osobnost dítěte, jeho postavení ve vrstevnické skupině, postupně se uvolňují vazby k rodičům. Dospívající si vytváří vlastní identitu a nepřeje si, aby s ním rodiče manipulovali. Touží po tom, se odlišit a stát se sám sebou, už nechce být jako rodiče. Mnohdy odmítá aktivity prováděné v rodině, protože se mu zdají dětinské. Rodiče dávají přednost organizovanému trávení volného času svých dětí pod dohledem dospělých, v různých kroužcích, spolcích apod. Dospívající naopak upřednostňují neorganizovaný způsob trávení volného času, protože nechtějí být dospělými manipulováni. (Přadka, Knotová, Faltýsková, 2004, s. 39-40)

„Rodiče by měli naučit dítě sestavovat týdenní program, popř. program společný s rodinou, jehož součástí by měly být činnosti a zájmy, jimž se chce převážně věnovat, dále činnosti, které by měl omezit i rozumná dělba práce v rodině. Do způsobu života tak vnést vlastní vůli jedince a nenechat jej formovat převážně vnějšími vlivy, postupným zvykem a tvorbou životních stereotypů.“ (Přadka, Knotová, Faltýsková, 2004, s. 40)

Rodiče hrají v oblasti volného času svých dětí důležitou roli. Měli by dětem věnovat dostatek času a naučit je, jak využívat svůj volný čas ke svému rozvoji. Ukázat jim, jak trávit

volný čas smysluplně. Způsob trávení volného času dětí by měl být založen na jejich svobodném rozhodnutí a citlivé podpoře rodičů.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

V praktické části bakalářské práce popisujeme metodologii prováděného výzkumu z oblasti volnočasových aktivit dětí staršího školního věku. V následujících kapitolách jsou definovány cíle výzkumu a výzkumné otázky, dále je zde popsána použitá výzkumná metoda, popis výzkumného souboru a postupy, které byly použity pro zpracování získaných dat. V poslední části nalezneme analýzu dat a vyhodnocení výzkumu.

V empirické části této práce zkoumáme, jaký vliv mají rodiče na způsob trávení volného času u dětí staršího školního věku. Jak jsme již nastínili v teoretické části této práce, v období staršího školního věku má způsob, jakým děti tráví svůj volný čas velký význam. V tomto období se děti také postupně odpoutávají od rodiny a nemají rády, když je s nimi manipulováno. Proto nás zajímá, zda a do jaké míry se rodiče podílí na výběru volnočasových aktivit svých dětí, jestli je podporují v jejich oblíbených aktivitách, ale také, jakým způsobem tráví společný volný čas.

Výše uvedená problematika byla zkoumána v poměrně rozsáhlém výzkumu *Hodnotové orientace dětí ve věku 6 – 15 let*, který byl realizován NIDM v rámci projektu *Klíče pro život*. Ze všech dotázaných dětí (celkem 2238) uvedlo 37% z nich, že je rodiče ovlivňují při výběru způsobu trávení volného času. Tento podíl se však mění v souvislosti se zvyšujícím se věkem, z 50% u 6 – 9 letých na 22% u 13 – 15 letých. (Bocan, Maříková, Spálenský, 2011, s. 45) Dále z tohoto výzkumu vyplývá, že mladší děti tráví volný čas především s rodinou. S přibývajícím věkem rodinu postupně nahrazují kamarádi, což je způsobeno tím, že starší děti chtějí být samostatnější a vyhledávají sociální kontakty i mimo okruh vlastní rodiny. (Bocan, Maříková, Spálenský, 2011, s. 113)

Další výzkum z této oblasti, který byl rovněž realizován NIDM pod názvem *Zdroje informací a kritéria při výběru volnočasových aktivit*, zkoumal způsob, jakým jsou vybírány volnočasové aktivity pro děti ve věku 6 – 15 let. Tento výzkum proběhl v roce 2008, šetření bylo provedeno metodou standardizovaných osobních rozhovorů na výběrovém souboru 611 respondentů, kterými byli rodiče dětí ve věku 6 – 15 let. Jako nejdůležitější kritérium pro výběr volnočasových aktivit uvádí 79 % dotázaných rodičů zájem a přání dítěte. Dále 80 % z nich rozhodně nebo spíše souhlasí s tím, že je dětem třeba volný čas organizovat, aby se nenudily a nezlobily. Podle rodičů by také měli mít podobný vliv na výběr volnočasových aktivit zároveň děti i rodiče. (Factum Invenio, 2008)

Výše uvedené výzkumy nám byly inspirací při realizaci vlastního výzkumu.

4.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumného šetření je zjistit, jakým způsobem rodiče ovlivňují výběr volnočasových aktivit svých dětí, čemu se věnují ve společném volném čase a zda své děti podporují v jejich zálibách. Dále nás také zajímá, podle jakých kritérií si děti volí své volnočasové aktivity, s kým tráví svůj volný čas a jestli jsou spokojeny s časem, který jim věnují rodiče.

Pro výzkumné šetření jsme si vytyčili hlavní cíl práce: *Zjistit, jak rodiče zasahují do způsobu trávení volného času dětí staršího školního věku v menších obcích.*

4.2 Výzkumná otázka

Po stanovení cíle, který jsme zvolili jako klíčový pro náš výzkum, jsme zformulovali hlavní výzkumnou otázku, která zní: *Do jaké míry určují rodiče způsob trávení volného času dětí staršího školního věku v menších obcích?*

4.3 Výzkumná metoda

Pro splnění vytyčených cílů bakalářské práce jsme zvolili kvantitativní metodu výzkumu, a to z toho důvodu, že naším cílem je získat orientační přehled dané problematiky s vyšším počtem respondentů. Jako nástroj pro sběr dat byl použit dotazník, který, jak uvádí Chráska: „umožňuje poměrně rychlé a ekonomické shromažďování dat od velkého počtu respondentů.“ (Chráska, 2007, s. 164)

V úvodní části dotazníku představujeme autora, smysl dotazníku a ujištění, že je zcela anonymní. Dále uvádíme návod k jeho vyplnění a žádáme respondenty o pravdivé odpovědi. Další část obsahuje vlastní otázky.

Celý dotazník je sestaven z 15 položek, z nichž je většina uzavřených nebo polouzavřených s možností vlastní odpovědi. Otázky jsme sestavovali tak, aby byli pro respondenty jasné a srozumitelné. Nejprve zjišťujeme faktografické údaje (věk, pohlaví, třída), další položky jsou zaměřeny na vlastní volný čas a nakonec uvádíme otázky týkající se společného času dětí a rodičů. V závěru dotazníku se nachází poděkování.

4.4 Výzkumný soubor

Základní soubor tvoří žáci 6. – 9. tříd, tedy II. stupně základních škol v menších obcích (do 5000 obyvatel) z České Republiky. Důvodem pro výběr tohoto základního souboru je to, že právě v tomto období dochází u dětí k výrazným proměnám vztahů k volnému času i k rodině. Menší obec jsme pro náš výzkum zvolili z toho důvodu, že na menších obcích v tradičních oblastech (kde je vyšší počet věřících a v minulosti nedošlo k velkým změnám obyvatel ve smyslu vysídlování) se můžeme domnívat, že vliv rodičů na trávení volného času jejich dětí bude vyšší.

Výběrový soubor tvoří žáci 6. – 9. tříd ZŠ v Dolním Němčí.

Obec Dolní Němčí má téměř 3000 obyvatel. Leží 17 km od Uherského Hradiště a 9 km od Uherského Brodu. Základní školu navštěvuje přibližně 300 žáků a to nejen z Dolního Němčí, ale také z okolních obcí Horní Němčí, Slavkov a Boršice u Blatnice. Je to jedna z mála škol v ČR, jejíž součástí je základní umělecká škola s hudebním, tanečním, výtvarným a literárně dramatickým oborem. Škola disponuje krytým bazénem se saunou a víceúčelovým sportovním areálem s hřišti na tenis, volejbal, basket, kopanou, florbal, atd. Školní klub má ve své nabídce řadu kroužků s různým zaměřením, jako např. přírodovědný, sportovní, astronomický, atd. Možností využití volného času mají žáci této školy opravdu nespočet.

Celkem jsme rozdali 165 dotazníků (6. třída 47, 7. třída 31, 8. třída 46 a 9. třída 41) a vráceno jich bylo 147. Návratnost dotazníků tedy činí 89%.

4.5 Metoda zpracování dat

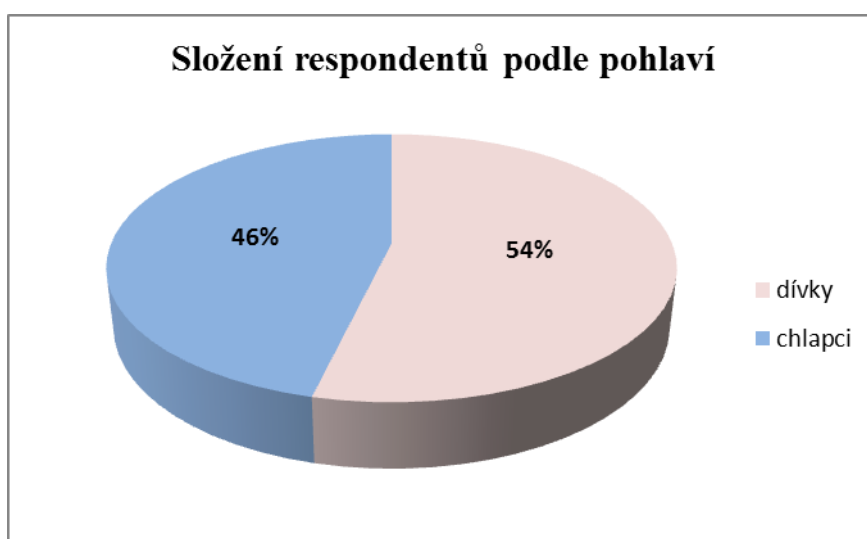
Data sesbíraná z dotazníkového šetření jsme nejprve utřídili pomocí tzv. čárkovací metody. Výsledky této metody jsme převedli do tabulky četností, kterou jsme doplnili o relativní četnosti, dále jsme použili výpočet aritmetického průměru. Na základě zjištěných dat jsme interpretovali výsledky výzkumného šetření.

5 ANALÝZA A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ ŠETŘENÍ

V této části bakalářské práce jsou graficky a statisticky rozebrány výsledky získané z dotazníkového šetření.

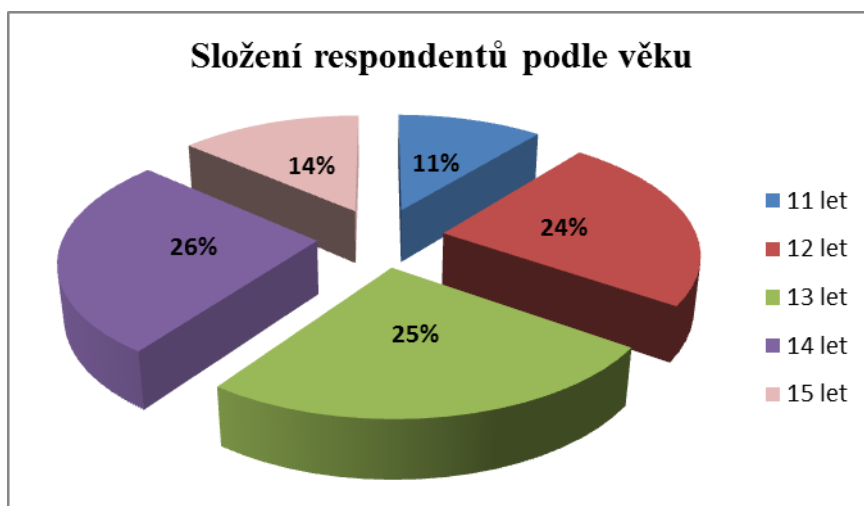
5.1 Analýza dat

První otázky dotazníku mají reflektovat složení respondentů. Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 147 respondentů, z toho 79 dívek a 68 chlapců. Z hlediska pohlaví je tedy náš soubor poměrně vyrovnaný.

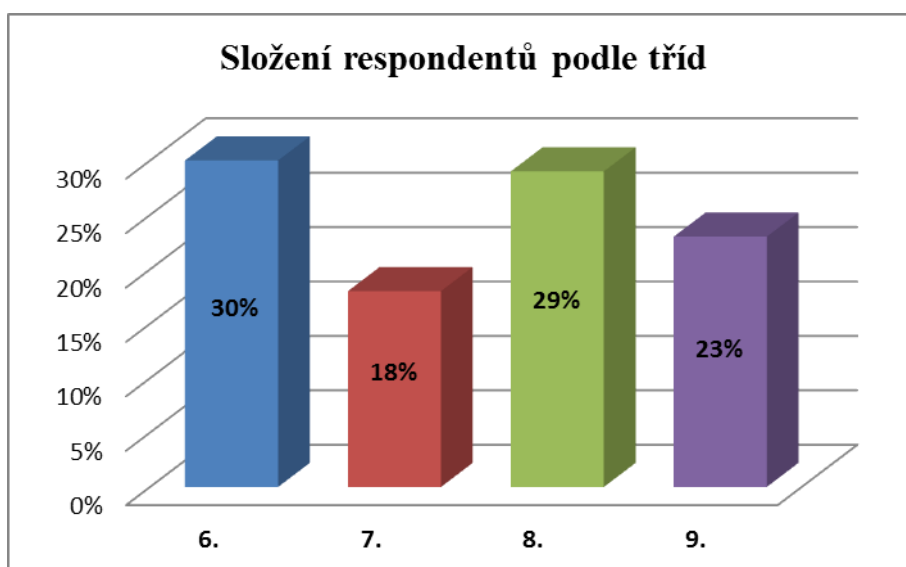
Graf 1: Složení respondentů podle pohlaví

Zkoumali jsme respondenty ve věku od 11 do 15 let. Věková struktura našeho výzkumného souboru je následující. Děti ve věku 11 let jsou v nejmenším zastoupení, pouze 16 respondentů, 12-ti letých respondentů je 35, 13-ti letých 37, 14-ti letých 39 a 15-ti letých je opět méně, a to 20. Průměrný věk všech respondentů je 13 let.

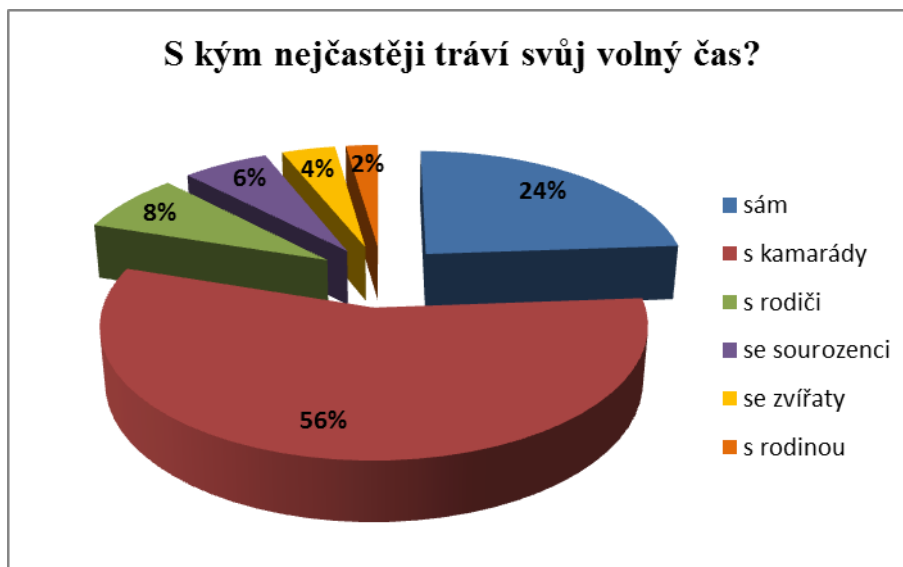
Graf 2: Složení respondentů podle věku

Následující graf zobrazuje rozložení žáků po třídách. Největší podíl zde mají žáci 6. a 8. třídy. V 6. třídě je 44 žáků, v 8. třídě 43. Méně je v 9. třídě, kde je 34 žáků a nejmenší zastoupení má 7. třída, kterou tvoří pouze 26 žáků.

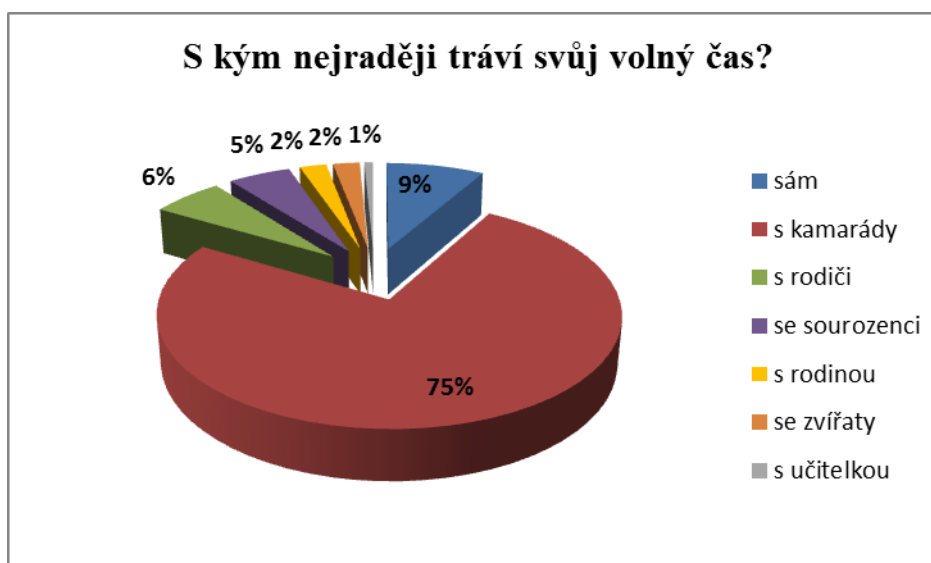
Graf 3: Složení respondentů podle tříd

Otázky č. 4 a 5 zjišťovaly, s kým nejčastěji a nejrareji tráví respondenti svůj volný čas. Ze všech dotázaných uvedlo 56% dětí, že nejčastěji tráví svůj volný čas s kamarády, téměř čtvrtina dětí tráví svůj volný čas nejčastěji sama, zbývajících 20% dětí uvedlo, že svůj volný čas tráví nejčastěji s rodinou (8% s rodiči) nebo se zvířaty.

Graf 4: S kým nejčastěji tráví svůj volný čas?

Odovědi na otázku *S kým nejraději tráví svůj volný čas?*, se od předchozí otázky odlišovaly, a to zejména u položky kamarádi, kdy tuto odpověď zvolilo 75% respondentů. U dětí v tomto věku je vrstevnická skupina velmi důležitá a částečně supluje rodinu, od které se dospívající postupně odpoutávají. Pouze 6% dětí uvedlo, že svůj volný čas tráví nejraději s rodiči. Jak vyplývá z výše uvedeného grafu, 25% dětí uvedlo, že svůj volný čas tráví nejčastěji sami, avšak pouze 9% dětí označilo, že svůj volný čas tráví takto nejraději.

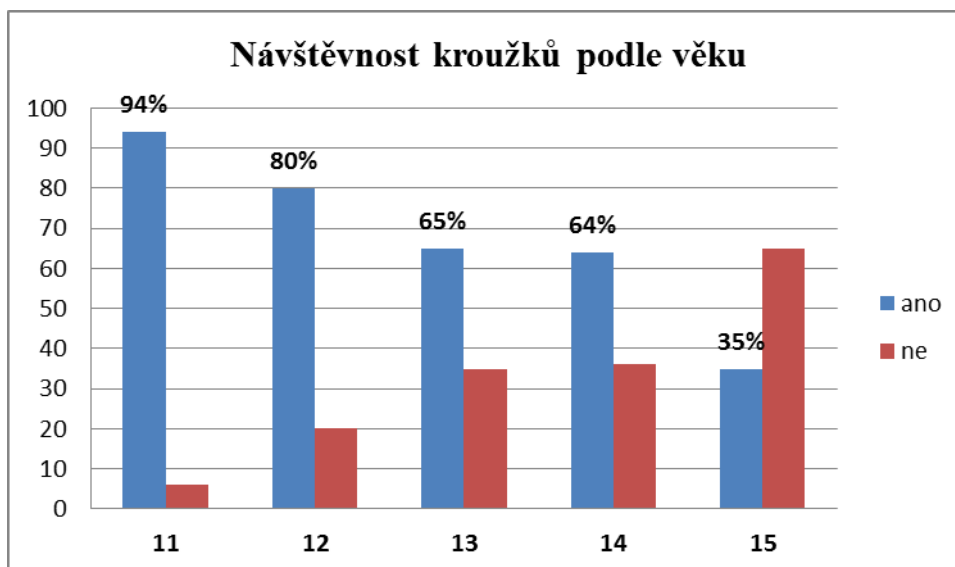
Graf 5: S kým nejraději tráví svůj volný čas?

Dále jsme zjišťovali, zda děti navštěvují nějaké zájmové kroužky. Ze všech dotázaných navštěvuje nějaký kroužek 99 dětí, 48 dětí nenavštěvuje žádný kroužek.

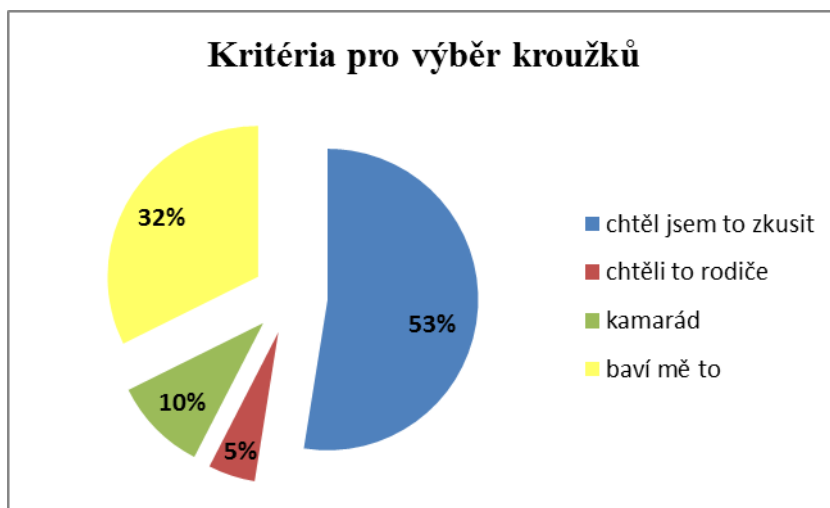
Graf 6: Návštěvnost kroužků

S rostoucím věkem však můžeme u dětí pozorovat klesající zájem o organizované aktivity. Zatímco téměř všechny z dotázaných dětí ve věku 11 let navštěvují zájmový kroužek (94%), u 15-ti letých je to již pouze 35%. To může souviset se zvyšujícími se nároky ve škole, ale také s rostoucí touhou po odpoutání se od vlivu dospělých. Návštěvnost kroužků podle věku nám zobrazuje následující graf.

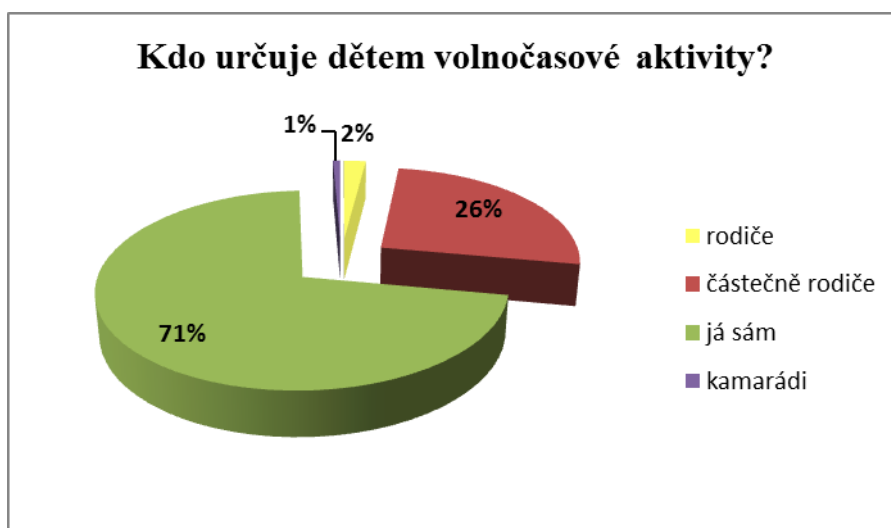
Graf 7: Návštěvnost kroužků podle věku

V otázce č. 8 jsme se ptali, proč se děti, do kroužků které navštěvují, přihlásily. Příjemným zjištěním bylo, že 85% dětí, které nějaký kroužek navštěvují, uvedlo, že do kroužku chodí proto, že je to baví nebo to chtěly vyzkoušet. Pouze 10% uvádí jako kritérium výběru to, že do kroužku chodí kamarád/ka a jen 5% dětí kroužek navštěvuje proto, že to chtěli rodiče.

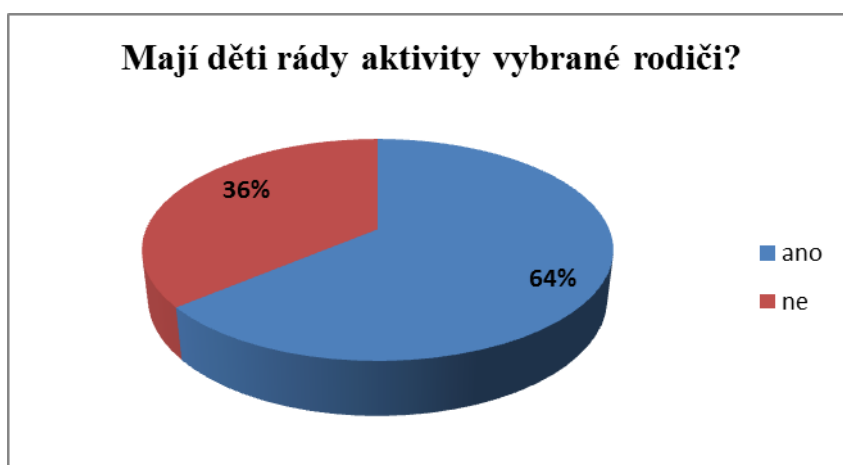
Graf 8: Kritéria pro výběr kroužků

Na otázku: *Kdo ti určuje tvoje volnočasové aktivity?* odpovědělo 71% ze všech dotázaných dětí, že si své volnočasové aktivity určují sami, 26% uvádí, že jim volnočasové aktivity určují částečně rodiče a pouze rodiče určují volnočasové aktivity jen 2% dotázaných.

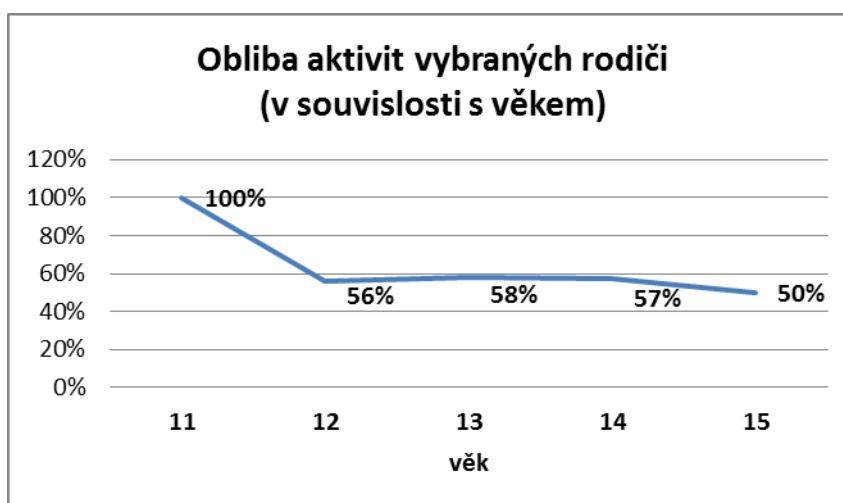
Graf 9: Kdo určuje dětem volnočasové aktivity?

Zjišťovali jsme také, zda děti navštěvují aktivity, které jim vybrali rodiče, rády. Z dětí, které uvedly, že jim jejich aktivity určují rodiče nebo částečně rodiče, odpovědělo 36%, že aktivity vybrané rodiči navštěvují nerady. Rodiče by měli při výběru volnočasových aktivit svým dětem spíše jen poradit, popřípadě je navést správným směrem. Domníváme se, že nátlak v této oblasti se nejspíš míjí účinkem, neboť právě v tomto věku je pro děti typický vzdor, který se projevuje právě provozováním zakázaných činností nebo naopak nechutí k nařízeným činnostem.

Graf 10: Mají děti rády aktivity vybrané rodiči?

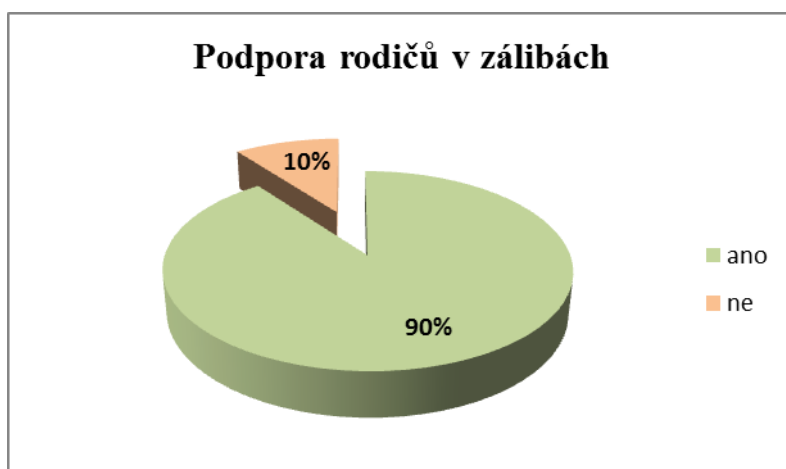
Další graf nám znázorňuje, jak klesá obliba aktivit vybraných rodiči v souvislosti s přibývajícím věkem.

Graf 11: Obliba aktivit vybraných rodiči (v souvislosti s věkem)

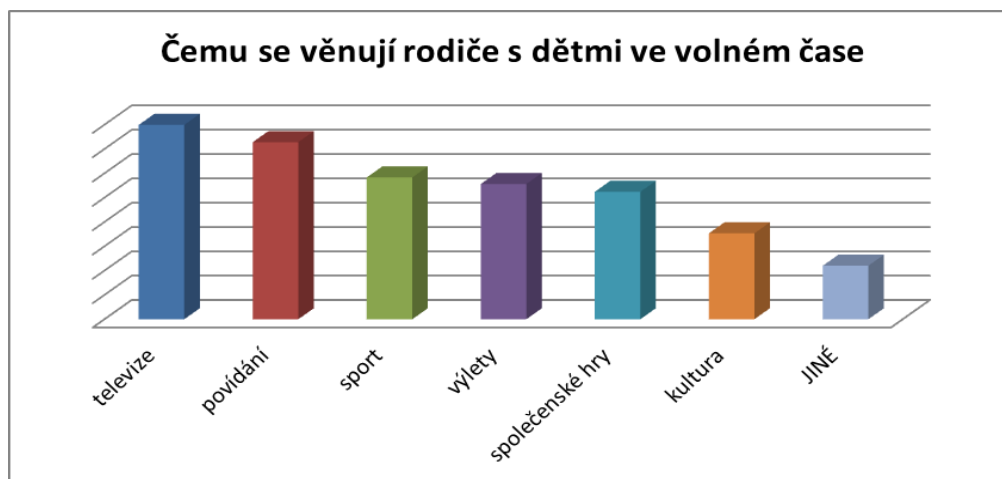

Jako velmi pozitivní shledáváme, že 132 dětí odpovědělo, že je rodiče podporují v jejich zálibách a jen 15 dětí ze 147 uvedlo, že je rodiče v jejich zálibách nepodporují.

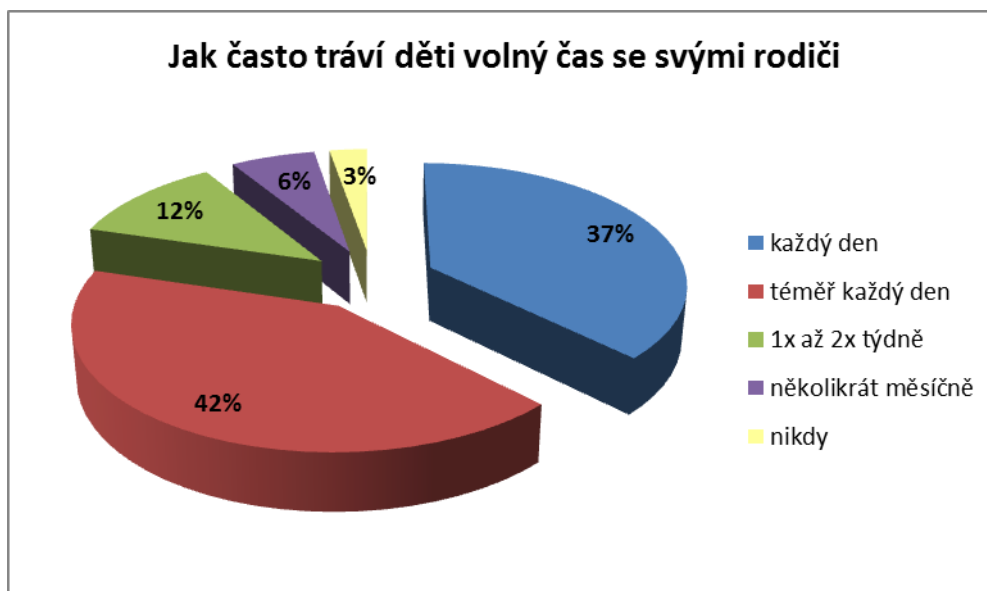
Graf 12: Podpora rodičů v zálibách

Dále jsme zjišťovali, jakým způsobem tráví rodiče s dětmi společný volný čas. U otázky: *Jaké aktivity provozujete s rodiči ve volném čase nejvíce?*, přiřazovaly děti hodnoty k jednotlivým aktivitám od 1 po 7, kdy 1 znamenalo nejčastěji a 7 nejméně. Nejčastější aktivitou provozovanou společně s rodiči je sledování televize, poté následuje povídání si, sport, výlety a společenské hry. Méně často se rodiče s dětmi věnují kultuře (kino, divadlo, koncerty). Děti mohly zvolit také možnost *jiné*. Zde uváděly nejvíce procházky, nakupování, návštěvy u známých a rodiny, ale také cestování, společné učení, úklid a vaření. Objevily se zde také aktivity jako poslech hudby, kostel, cestování a jeden z respondentů uvedl, že se s rodiči ve volném čase spolu smějí. Pořadí výskytu těchto aktivit znázorňuje následující graf.

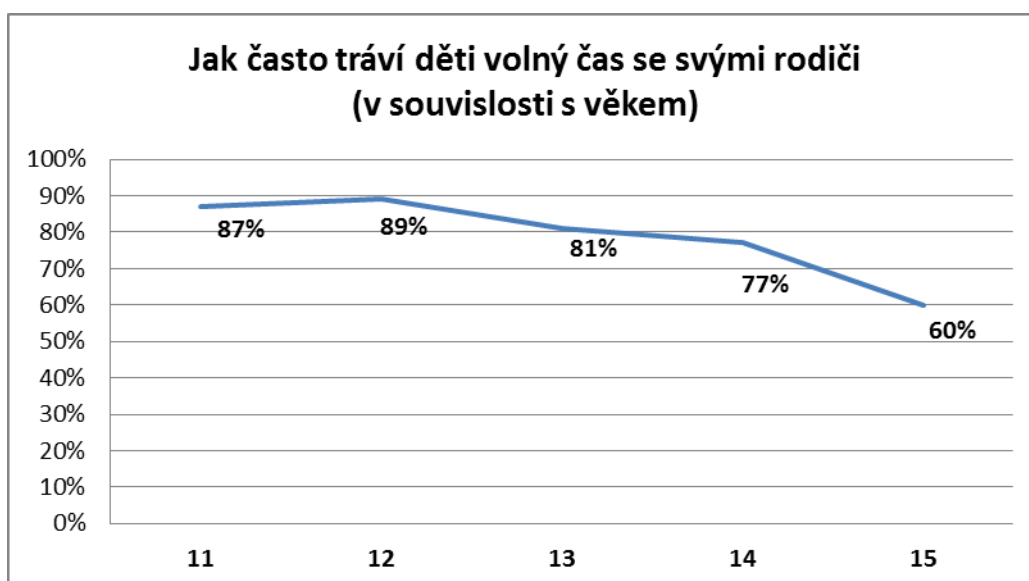
Graf 13: Čemu se věnují rodiče s dětmi ve volném čase

Ptali jsme se také, jak často tráví rodiče s dětmi volný čas. Každý den tráví volný čas s rodiči 37% dětí a téměř každý den 42% dětí. Jedenkrát až dvakrát týdně tráví volný čas s rodiči 12% dětí a pouze několikrát měsíčně 6% dětí. To, že svůj volný čas netráví s rodiči vůbec, uvedli 4 respondenti.

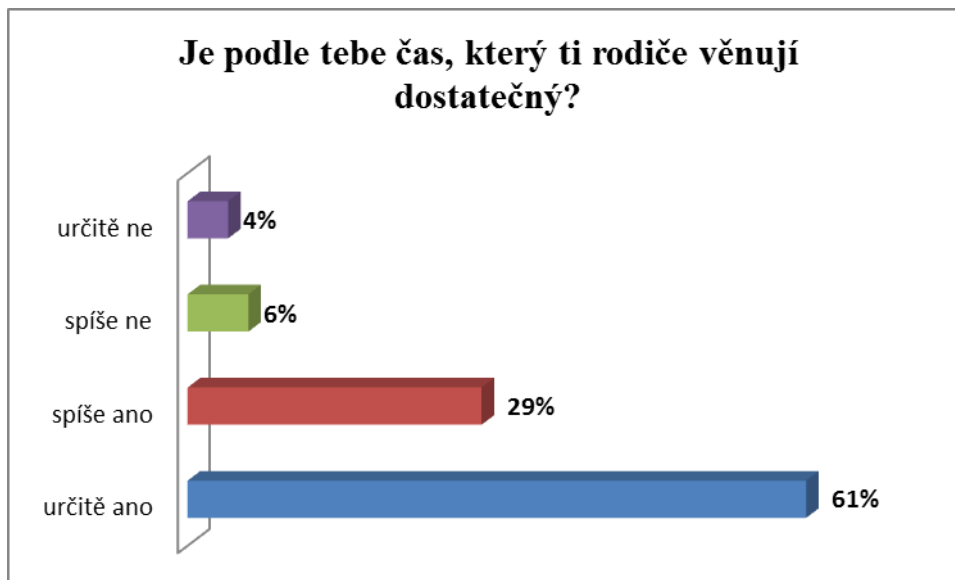
Graf 14: Jak často tráví děti volný čas se svými rodiči

Následující graf zobrazuje, jak v souvislosti s přibývajícím věkem ubývá dětí, které tráví s rodiči volný čas každý nebo téměř každý den.

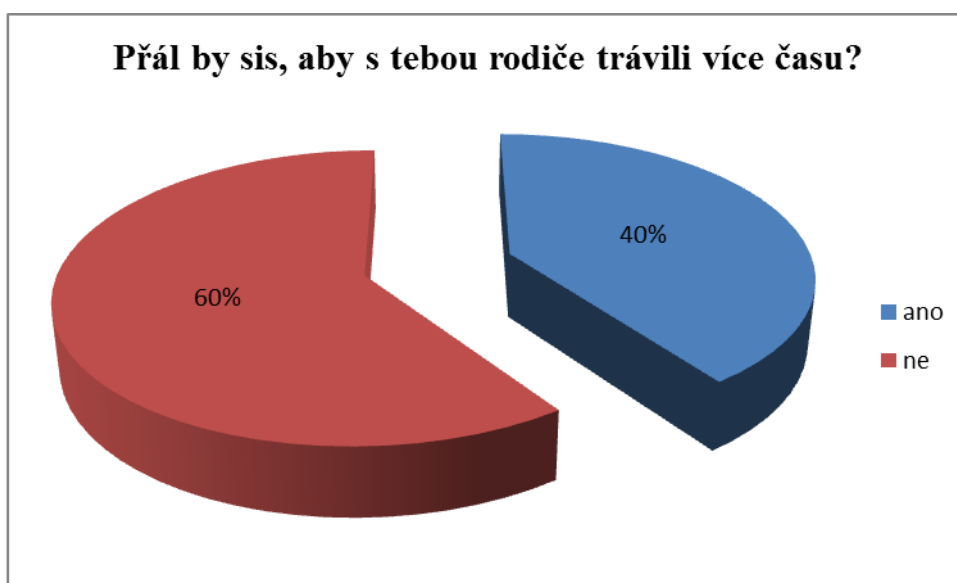
Graf 15: Jak často tráví děti volný čas se svými rodiči (v souvislosti s věkem)

V další otázce jsme zjišťovali, zda je podle dětí čas, který jim rodiče věnují, dostatečný. Ze všech dotázaných dětí uvádí pouze 10%, že čas, který jim rodiče věnují, je podle nich nedostatečný.

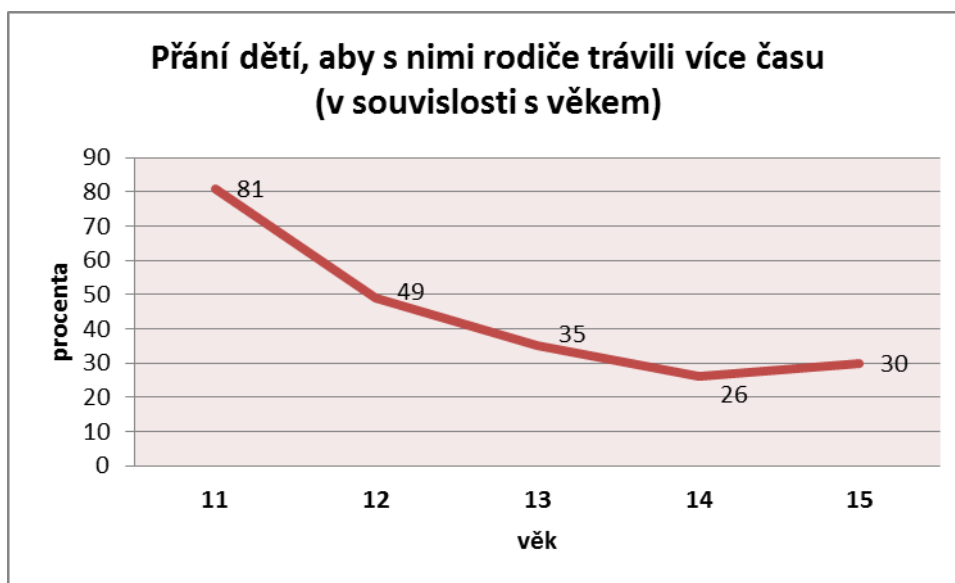
Graf 16: Je podle dětí čas, který jim rodiče věnují dostatečný?

Přesto, že 90% dětí uvedlo, že čas, který jim rodiče věnují, je podle nich dostatečný, u další otázky vyjádřila větší polovina dětí, že by si přály, aby s nimi rodiče trávili více času.

Graf 17: Přál by sis, aby s tebou rodiče trávili více času?

Četnost tohoto přání se měnila v souvislosti s rostoucím věkem. Zatímco děti ve věku 11 let vyjádřily toto přání v 81%, u 15-ti letých se toto přání objevilo pouze u 30% a u 14-ti letých pouze u 26%.

Graf 18: Přání dětí, aby s nimi rodiče trávili více času (v souvislosti s věkem)

5.2 Interpretace dat

Ve výzkumném šetření bakalářské práce jsme se zabývali problematikou volného času dětí 6. – 9. tříd Základní školy Dolní Němčí. Hlavním cílem tohoto šetření bylo zjistit, jakým způsobem rodiče ovlivňují výběr volnočasových aktivit dětí staršího školního věku v menších obcích.

Z výsledků výzkumného šetření jsme zjistili, že s rodiči nejčastěji tráví svůj volný čas pouze 8% ze všech dotázaných dětí. Pro toto věkové období je typické odpoutávání se od rodiny a zároveň zvyšující se vliv vrstevnické skupiny. To dokazuje také skutečnost, že 56% dětí uvedlo, že svůj volný čas tráví nejčastěji s kamarády a 75% dětí tímto způsobem tráví volný čas nejraději. Vzhledem k tomu je pravděpodobné, že mnohem větší vliv, než mají rodiče na způsob trávení volného času svých dětí, mají nyní jejich kamarádi a spolužáci.

Částečnou kontrolu nad způsobem trávení volného času svých dětí mají rodiče díky organizovaným aktivitám, kterým se jejich děti věnují. Nějaký zájmový kroužek navštěvuje

67% dotázaných dětí. S rostoucím věkem se však počet dětí, které dochází do nějakého kroužku, výrazně snižuje, 94% 11-ti letých dětí uvedlo, že navštěvuje nějaký kroužek, u 15-ti letých dětí do kroužku dochází již pouze 35%. Tento jev může být způsoben jak zvyšujícími se nároky, které jsou na starší děti kladeny ve škole, tak i zvyšujícím se podílem na rozhodování o způsobu trávení svého volného času. Tyto výsledky můžeme porovnat s výzkumem *Hodnotové orientace dětí ve věku 6 – 15 let*, i zde bylo vyzorováno, že s rostoucím věkem klesá návštěvnost kroužků. Zatímco u dětí ve věku 11 let uvedlo 83% dotázaných dětí, že navštěvuje nějaký zájmový kroužek, u dětí ve věku 15 let navštěvuje kroužek pouze 63%. Bocan (2011, s. 102) uvádí, že: „starší děti od cca 13–14 let kroužky opouštějí z důvodu jistého „překroužkování“ (už je to vlastně moc nebaví, dosud navštěvované aktivity už pro ně nejsou úplně „IN“, pokud zůstávají, tak spíše ve sportovních oddílech, kde je možné měřit jejich výkonnost a stále se posouvat). V případě starších dětí může být také ještě dalším důvodem nízké či nepravidelné docházky do volnočasových aktivit období jejich osobnostního vývoje, ve kterém se nacházejí, tedy etapa, kdy hledají vlastní identitu a mohou být socioemocionálně labilní. Tehdy volnočasové aktivity sice navštěvují, ale rychle je střídají (často se pod vlivem kamarádů pro něco velmi rychle nadchnou), navíc do nich mohou vstupovat bez hlubšího zájmu a brzy je opouštějí.“

Dále, ze všech dotázaných dětí uvedlo 28% z nich, že jim rodiče určují jejich volnočasové aktivity. Výběrem volnočasových aktivit pro své děti sice rodiče získávají určitý vliv na způsob trávení volného času svých dětí, avšak spíše než vůdcem a organizátorem v této oblasti by měli být rodiče dětem spíše inspirací a pomocníkem k tomu, aby byly děti schopny si samy vhodným způsobem zorganizovat svůj volný čas. Vytvořením podnětného volnočasového prostředí v rodině předávají dětem správné návyky pro využívání volného času a děti tak nepřímo ovlivňují v jejich budoucím rozhodování o způsobech trávení volného času. Z dětí, kterým rodiče vybírají volnočasové aktivity, uvedlo 64%, že mají tyto aktivity rády. I zde však můžeme vyzorovat mírný klesající trend v souvislosti s přibývajícím věkem.

Dále nás zajímalo, jaké faktory děti ovlivňují při výběru zájmových kroužků. Na tuto otázku se nám dostalo pozitivního zjištění, že více než polovina dotázaných dětí, tedy 53%, se do kroužku přihlásily proto, že to chtěly zkusit a dalších 32% proto, že je to baví. Pouze 10% dětí označilo jako kritérium pro výběr volnočasové aktivity kamaráda. Zde jsme očekávali větší četnost této možnosti, neboť jak jsme již zmínili výše, v období staršího školního věku mají kamarádi velký vliv na způsob trávení volného času. Můžeme však porovnat

toto zjištění s výsledky výzkumu *Hodnotové orientace dětí ve věku 6 – 15 let*, i zde byl nej důležitějším kritériem výběru volnočasové aktivity vlastní zájem dětí, či zábava. Tuto možnost zvolilo 81% dotázaných dětí, v tomto ohledu se tedy výsledky našeho šetření shodují s výsledky tohoto výzkumu. Ale kamaráda jako kritérium výběru volnočasové aktivity v tomto výzkumu označilo 69% dětí. Rozdíl mezi zjištěním našeho šetření a výše uvedeného výzkumu může být dán jednak tím, že náš soubor respondentů je v porovnání s tímto výzkumem velmi omezený, ale také tím, že my jsme dětem dali u této otázky možnost pouze jedné odpovědi, kdežto u zmíněného výzkumu měly děti možnost volby více odpovědí.

Zjišťovali jsme také, zda si děti myslí, že je rodiče podporují v jejich zálibách. Na tuto otázku nám odpověděla většina dětí, tedy 90% respondentů kladně, tedy že je rodiče podporují v jejich zálibách. Toto zjištění shledáváme jako velmi pozitivní, neboť podpora ze strany rodičů je v tomto období velmi důležitá. Dospívající hledají sami sebe, své místo v životě. Mnohdy opouští záliby, kterým se do teď věnovali a hledají nový směr, kterým by se vydali, a podpora rodičů jim dodává jistotu, kterou v tomto období tolik potřebují.

Zajímalo nás, jak vypadá společný volný čas dětí a jejich rodičů. Na otázku, jak často spolu tráví volný čas, uvedlo 79% dotázaných dětí, že volný čas s rodiči tráví každý nebo téměř každý den a 90% dotázaných dětí považuje čas, který jim rodiče věnují za dostatečný. Zajímavé je, že i přes tyto výsledky, vyjadřuje téměř polovina dětí (40%) přání, aby s nimi rodiče trávili více času. Problém tedy možná není v kvantitě, ale spíše v kvalitě společného volného času.

Při zjišťování, jakým činnostem se věnují děti s rodiči ve společném volném čase, zaujímalo první místo sledování televize, dále povídání, sport a výlety. Méně často se věnují hraní společenských her, docházení do divadla, kina a na koncerty. Mezi dalšími činnostmi se vyskytlo poměrně často nakupování, procházky, návštěvy u známých a rodiny, cestování, domácí práce, učení aj. Vhodnou skladbou společně prováděných aktivit mohou rodiče své děti inspirovat a nepřímo tak ovlivnit při výběru vlastních volnočasových aktivit.

5.3 Shrnutí

Na základě výsledků výzkumného šetření můžeme zodpovědět hlavní výzkumnou otázku: *Do jaké míry určují rodiče způsob trávení volného času dětí staršího školního věku v menších obcích?*

Zjistili jsme, že většina dětí si volnočasové aktivity volí sama, a to podle toho, co je baví, co je zajímá. Výběr volnočasových aktivit je tedy více v režii dětí a rodiče zde plní spíše podpůrnou úlohu. To však nemusí nutně znamenat, že rodiče při výběru volnočasových aktivit své děti neovlivňují. Výchova k volnému času je totiž uskutečňována také nepřímo. Dítě získává v rodině základy, ze kterých poté čerpá při realizaci vlastního volného času. Domníváme se, že podnětné rodinné prostředí a kvalitně využívaný společný volný čas naplněný vhodnými společnými aktivitami má na způsob trávení volného času dětí mnohem větší vliv, než přímé příkazy či zákazy.

Náš výzkum potvrdil, že v souvislosti s přibývajícím věkem se zvyšuje míra samostatnosti dětí ve volném čase, která se projevuje úbytkem volného času tráveného společně s rodiči, klesajícím zájmem o společnost rodičů ve volném čase a také klesajícím zájmem o organizovaný způsob trávení volného času. Děti v tomto věku mnohem více preferují ve svém volném čase společnost svých vrstevníků.

Musíme však podotknout, že námi realizovaný výzkum je jen malou sondou do oblasti volného času dětí staršího školního věku. Tato oblast je velmi rozsáhlá a zasloužila by si podrobnější zkoumání.

V našem výzkumném šetření jsme se zaměřili na žáky základní školy v menší obci, a i přesto, že výčet aktivit, kterým se žáci navštěvující tuto školu mohou věnovat, je poměrně pestrý, bylo by zajímavé provést srovnání i se žáky městské základní školy, neboť se dá předpokládat, že způsob jakým tráví svůj volný čas děti na menší obci, se bude od způsobu trávení volného času dětí ve větším městě odlišovat.

Dalším zajímavým rozšířením výzkumu by mohlo být srovnání s menšími obcemi na Severní Moravě nebo v Severních Čechách, kde v minulosti došlo k přetrhání tradičních vazeb. Na Jihovýchodní Moravě, kde je vyšší podíl religiozity, bychom tedy mohli předpokládat větší vliv rodičů na volný čas jejich dětí. Avšak náš výzkum nám tento předpoklad nepotvrdil. Vzhledem k tomu, že v této tradiční oblasti je vliv rodičů malý, můžeme se domnívat, že nebude velký ani ve větších městech nebo méně tradičních oblastech.

Naše práce zjišťuje vliv rodičů na způsob trávení volného času dětí staršího školního věku jen z pohledu dětí. Námětem k dalšímu zkoumání by tedy mohlo být také srovnání s pohledem rodičů na tuto problematiku.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývá problematikou volného času dětí staršího školního věku. V tomto období dochází u dítěte k řadě výrazných změn, jak v oblasti fyzické, psychické, tak i sociální. Mění se jeho vzhled, způsob myšlení a postupně se odpoutává od vázanosti na rodiče a stává se tak samostatnějším, dospívá.

K proměnám dochází také ve vztahu k volnému času. U dospívajícího se mění oblast jeho zájmů, a často tak opouští záliby, kterým se dříve věnoval. Kvalitní náplň volného času příznivě ovlivňuje formování osobnosti adolescenta a je tak výbornou prevencí patologických jevů, které by se mohly objevit v případě nevhodného využívání volného času.

A právě zde, sehrává rodina důležitou roli. Je to primární prostředí volnočasového života a rodiče se tak pro své děti stávají prvními vzory ve způsobu využívání volného času. Výchova pro volný čas se tedy odehrává především v rodině a rodiče by tuto skutečnost neměli podceňovat. Měli by se snažit vychovávat dítě pro volný čas tak, aby bylo schopno se samo správně rozhodovat o způsobech trávení svého volného času.

V teoretické části této práce shrnujeme poznatky o problematice volného času, uvádíme různá pojetí jeho významu a funkcí, ale také proměny v průběhu času a náhled na oblast volného času dětí a mládeže. Dále popisujeme specifika období staršího školního věku a charakteristiku současné rodiny.

Druhá část bakalářské práce se věnuje empirickému výzkumu ohledně vlivu rodičů na způsob trávení volného času dětí staršího školního věku. Výzkum byl proveden formou dotazníkového šetření, kterého se zúčastnilo 147 respondentů z jedné základní školy, ve věku 11 – 15 let. Cílem této části bakalářské práce bylo zjistit, jak rodiče zasahují do způsobu trávení volného času dětí staršího školního věku v menší obci.

Z výsledků provedeného výzkumu vyplývá, že v souvislosti se zvyšujícím se věkem, se u dětí zvyšuje také míra autonomie v oblasti rozhodování o vlastním volném čase. Své volnočasové aktivity si děti vybírají většinou samy a svůj volný čas tráví nejraději s kamarády. Rodiče tedy ovlivňují volný čas svých dětí spíše nepřímou, a to především způsobem, jakým tráví společný volný čas. Proto by se měli snažit své dítě v tomto směru inspirovat a společný čas zaplnit smysluplnými aktivitami.

Tato práce by mohla být motivací pro rodiče, aby volný čas svých dětí nebrali na lehkou váhu a k výchově pro volný čas přistupovali svědomitě a zodpovědně.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BOCAN, M., H. MAŘÍKOVÁ a A. SPÁLENSKÝ, *Hodnotové orientace dětí ve věku 6 – 15 let*. Praha: Národní institut dětí a mládeže, 2011, 176 s. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1310479648.pdf>
- [2] DUNOVSKÝ, Jiří. *Dítě a poruchy rodiny*. Vyd. 1. Praha: Avicenum, 1986, 140 s. ISBN 08-040-86.
- [3] FACTUM INVENIO, s.r.o., *Zdroje informací a kritéria při výběru volnočasových aktivit*. Praha: Národní institut dětí a mládeže, 2008, 41 s., Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1236593581.pdf>
- [4] FILIPCOVÁ, Blanka. *Člověk, práce, volný čas*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1966, 155 s.
- [5] HAVLÍK, Radomír a Jaroslav KOŤA. *Sociologie výchovy a školy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002, 174 s. ISBN 80-7178-635-7.
- [6] HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 228 s. ISBN 8071788880.
- [7] HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 280 s. ISBN 978-80-247-1168-3.
- [8] HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 173 s. ISBN 80-7178-927-5.
- [9] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [10] JANIŠ, Kamil. *Úvod do problematiky volného času*. 1. vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2009, 61 s. ISBN 978-80-7248-530-7.
- [11] KAPLÁNEK, Michal. *Čas volnosti - čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012, 175 s. ISBN 978-80-262-0450-3.
- [12] KAVANOVÁ, Alica a Štefan CHUDÝ. *Výchova a volný čas: vybrané kapitoly z pedagogiky volného času*. Vyd. 1. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Univerzitní institut, Ústav pedagogických věd, 2005, 156 s. ISBN 8073182661.
- [13] KOMINAREC, Igor. *Úvod do pedagogiky volného času*. 1. vyd. Prešov: Privatpress, 2003, 113 s. ISBN 80-968608-5-2.

- [14] KRATOCHVÍLOVÁ, Emília. *Pedagogika volného času : výchova v čase mimo vyučování v pedagogické teorii a v praxi*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 2004, 307 s. ISBN 80-223-1930-9.
- [15] KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
- [16] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Vyd. 3., přeprac. a dopl. Praha: Grada, 1998, 343 s. ISBN 807169195x.
- [17] MATĚJČEK, Zdeněk a Marie POKORNÁ. *Radosti a strasti: předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk*. Vyd. 1. Jinočany: H & H, 1998, 205 s. ISBN 80-86022-21-8.
- [18] MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Vyd. 3. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 161 ISBN 80-86429-19-9.
- [19] MCLEAN, Daniel and Amy HURD. *Recreation and Leisure in Modern Society*. USA: Jones & Bartlett Learning, 2012, 464 s. ISBN 978-0-7637-8159-0.
- [20] MONTOUSSÉ, Marc a Gilles RENOUARD. *Přehled sociologie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 335 s. ISBN 80-7178-976-3.
- [21] MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006, 311 s. ISBN 80-86429-58-x.
- [22] MUCHA, Ivan. *Sociologie: základní texty*. Vyd. 3. Praha: Tiskárna a vydavatelství 999, 2007. 302 s. ISBN 978-80-86391-26-7.
- [23] NĚMEC, Jirí. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času: pro doplňující pedagogické studium*. 1. vyd. Brno: Paido, 2002, 119 s. ISBN 80-7315-012-3.
- [24] PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008, 224 s. ISBN 978-80-7367-423-6.
- [25] PETRUSEK, Miloslav a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, 1627 s. ISBN 9788071843115.
- [26] PRŮCHA, Jan, Jirí MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, 322 s. ISBN 80-7178-772-8.

- [27] PŘADKA, Milan, Dana KNOTOVÁ a Jarmila FALTÝSKOVÁ. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004c1998, 45 s. ISBN 80-210-3469-6.
- [28] ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2006c2004, 390 s. ISBN 80-7367-124-7.
- [29] SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál, 2007, 219 s. ISBN 978-80-7367-250-8.
- [30] SPOUSTA, Vladimír. *Metody a formy výchovy ve volném čase: kultura a umění ve výchově*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 1996, 81 s. ISBN 80-210-1275-7.
- [31] VÁGNEROVÁ, Marie. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2001, 304 s. ISBN 8024601818.
- [32] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I: dětství a dospívání*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005, 467 s. ISBN 80-246-0956-8.
- [33] VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Základy pedagogiky volného času*. 2. vyd. Brno: Print-Typia, 2001, 175 s. ISBN 80-86384-00-4.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

aj.	A jiné
apod.	A podobně
atd.	A tak dále
např.	Například
NIDM	Národní institut dětí a mládeže
resp.	Respektive
tzv.	Takzvaný
ZŠ	Základní škola

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Složení respondentů podle pohlaví	35
Graf 2: Složení respondentů podle věku	36
Graf 3: Složení respondentů podle tříd	36
Graf 4: S kým nejčastěji tráví svůj volný čas?	37
Graf 5: S kým nejraději tráví svůj volný čas?	37
Graf 6: Návštěvnost kroužků	38
Graf 7: Návštěvnost kroužků podle věku	38
Graf 8: Kritéria pro výběr kroužků.....	39
Graf 9: Kdo určuje dětem volnočasové aktivity?	39
Graf 10: Mají děti rády aktivity vybrané rodiči?.....	40
Graf 11: Obliba aktivit vybraných rodiči (v souvislosti s věkem).....	40
Graf 12: Podpora rodičů v zálibách.....	41
Graf 13: Čemu se věnují rodiče s dětmi ve volném čase.....	41
Graf 14: Jak často tráví děti volný čas se svými rodiči	42
Graf 15: Jak často tráví děti volný čas se svými rodiči (v souvislosti s věkem)	42
Graf 16: Je podle dětí čas, který jim rodiče věnují dostatečný?	43
Graf 17: Přál by sis, aby s tebou rodiče trávili více času?	43
Graf 18: Přání dětí, aby s nimi rodiče trávili více času (v souvislosti s věkem).....	44

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Ahoj,

jmenuji se Michaela Pavelková a jsem studentkou 3. ročníku oboru sociální pedagogika na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně.

Chtěla bych Tě poprosit o vyplnění tohoto dotazníku. Je **zcela anonymní** a jeho výsledky budou použity jako podklad pro výzkumnou část mé bakalářské práce, která se zabývá problematikou volného času.

Vždy zaškrtni jen jednu odpověď. Svou volbu vyznač křížkem, popřípadě dopiš potřebné údaje. Odpovídej prosím pravdivě a sám/sama za sebe.

1.) **Jsem**

- dívka
- chlapec

2.) **Je mi .....let.**

3.) **Navštěvuji ZŠ .....**

4.) **Chodím do ..... třídy.**

5.) **Svůj volný čas NEJČASTĚJI trávíš:**

- sám/sama
- s kamarády
- s rodiči
- se sourozenci
- s někým jiným (uved') .....

6.) **Svůj volný čas NEJRADĚJI trávíš:**

- sám/sama
- s kamarády
- s rodiči
- se sourozenci
- s někým jiným (uved') .....

7.) **Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek?**

- ano
- ne

8.) Proč jsi se do kroužků, které máš přihlásil/a?

- chtěl/a jsem to zkusit
- chtěli to rodiče
- do kroužku chodí kamarád/ka
- jiný důvod (uved') .....

9.) Kdo ti určuje tvoje volnočasové aktivity?

- rodiče
- částečně rodiče
- já sám
- někdo jiný (uved') .....

10.) Aktivity, které ti vybrali rodiče, navštěvuješ rád/a?

- ano
- ne
- rodiče mi aktivity nevybírají

11.) Podporují tě rodiče ve tvých zálibách?

- ano
- ne

12.) Jak často trávíš volný čas se svými rodiči?

- každý den
- téměř každý den
- 1x až 2x týdně
- několikrát za měsíc
- nikdy

13.) Jaké aktivity provozujete s rodiči ve volném čase nejvíce?

Očísluj od 1 po 7, kdy 1 = nejvíce, 7= nejméně

- sledujeme televizi
- povídáme si
- hrajeme společenské hry (karty, scrabble...)
- jezdíme na výlety (zoo, příroda, památky)
- sportujeme (kolo, lyže, brusle)
- chodíme do kina, divadla, na koncerty
- jiné (uved') .....

14.) **Je podle tebe čas, který ti rodiče věnují, dostatečný?**

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- určitě ne

15.) **Přál/a by sis, aby s tebou rodiče trávili více času?**

- ano
- ne

Děkuji za Tvůj čas ☺